

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Skrytá otázka bezdomovectví

Concealed question of homelessness

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc

Autor:

Josef Holubovský

Praha 2018

Poděkování

Můj dík patří především prof. PhDr. Anně Hogenové, CSc

a to za zásadní změnu v mém myšlení a opětovné přivedení k filozofii. Dále mojí rodině, díky které vím co je to domov. A konečně i celé Husitské teologické fakultě a všem jejím vyučujícím, studentům, kamarádům, spolužákům za neocenitelný přínos do života a rozšíření obzorů.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Skrytá otázka bezdomovectví“ vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9.5. 2018

Josef Holubovský

Anotace

Předkládaný text se zabývá problematikou bezdomovectví a domova, soustředí se převážně na ontologické pojetí světa s cílem ukázat čtenáři rozdíl mezi technickým pojetím a fenomenologickým pojetím. Přičemž ukazuje redukci, ke které dochází zejména v postupující digitalizaci oblastí lidské společnosti.

Klíčová slova

Fenomenologie, filozofie, transcendentální, epoché, bezdomovectví, domov, rodina, digitální věk, Heidegger, Husserl.

Annotation

The presented text deals with issues of homelessness and home itself, focuses on the ontological concept of the world in order to show the reader main difference between the technical concept and the phenomenological concept. It shows a reduction that occurs especially in the progressing digitization of areas of human society

Keywords

Phenomenology, philosophy, transcendental, epoche, homelessness, home, family, digital age, Heidegger, Husserl.

Úvod.....	6
1. Ontický přístup	12
1.2. Domov a rodina.....	12
1.3 Současné výzvy moderní rodiny	16
1.4 Kdo je to bezdomovec?.....	17
2. Ontologický přístup	20
2.1. Podstata domova?.....	20
2.2. Strach z cizího	22
2.3 Domov jako ohňový střed	23
2.4 Lidé na okraji společnosti, která uznává výkon.....	28
2.5 Člověk a výkon - nová totalita?	30
2.6 Sociální rozměr analogové a digitální kvality fenoménů.....	31
2.7 Duše jako tvář člověka.....	33
2.8 Distance jako východisko pro současný domov	36
Závěr	39
Seznam použité literatury.....	40
Další elektronické zdroje	40

Úvod

Před šesti lety, v roce 2012 jsem měl možnost být na praxi v Armádě spásy. Docházel jsem tam vždy několik dnů v týdnu po dobu cca dvou měsíců. V té době jsem pracoval na malém osobním výzkumu pro účely jiné práce, měl jsem dotazník pro veřejnost a dále jsem vedl rozhovory s lidmi navštěvujícími denní komunitní centrum. Po čase jsem čistě nevědecky došel k názoru, že věci, které se snažím zjistit nebo odhalit, mají svůj původ jinde. A sice v našem celkovém přístupu k problematice, v té době jsem nebyl ještě takříkajíc vyzbrojen argumenty, přesto mi bylo jasné, že v rámci dalšího studia se pokusím do problematiky proniknout trochu jinak a poukáži na odlišný přístup. Proto v této práci není použita vědecká metoda ve smyslu výzkumu a hledání konkrétního prvku nebo statistické výskytovosti. V době oné praxe pro mě bylo hlavním zdrojem motivace a úvah povídání s lidmi. V podstatě jsem „zahodil“ dotazník a prostě s těmi lidmi hovořil o jejich starostech. Občas jsem si tam s tou tužičkou a papírem připadal jako pitomec. Bylo vždy po obědě a já je měl v plánu otravovat nějakým předem připraveným rozhovorem se souborem otázek. Zároveň jsem tam ani nepřišel jako mesiáš všechny lidi z ulice zachránit. Místo toho jsem se tam přišel potkávat s těmi, kteří tam bohužel nechodili na praxi. Byla to jejich každodenní činnost. Chodili většinou na jídlo a na internet. Měl jsem tam možnost i hovořit s klasickými důchodci, kteří prostě neměli moc peněz na jídlo a chtěli ušetřit, netajili se tím. I tak jsem se ve volných rozhovorech snažil dobrat k nějakým kvantifikovatelným hodnotám, pro dokončení absolventské práce jsem zkrátka musel. I přesto, rozhovory s těmito lidmi ve mně zůstaly a dále rezonovaly. Když už se někdy tito lidé setkali s někým, kdo se jich vyptával, tak podobně jako já, nedivil jsem se, že jsou zvyklí odpovídat na otázku, „jak se dostali na ulici?“. Ti, kteří na té ulici opravdu někdy byli, rádi vyprávěli svůj příběh, jsem srozuměn s tím, že ne každý řekl pravdu, ale tak to máte i s dotazníky, někdo zkrátka vyplní stav, podle toho jaký by si přál a ne odpovídající.

V komunitním centru byl člověk, který si chodil v pravidelnou hodinu pro kávu, většinou pro celou termosku. Ten si pamatoval snad všechny tehdy platné jízdní řády pražského MHD a některých spojů linek S. Všichni ho tam znali, personál instituce a i ostatní „spoluúčastníci“ komunitní služby. Vlastně každý kdo tam docházel, byl lokálně známý. Jediný nový a cizí element jsem tam byl já. Tento muž s kávou mi vyprávěl, že na ulici zůstal poté, co se rozvedl. Děti měl, ale nestýkal se s nimi, jen je někdy potkal v tramvaji a dělali, že ho neznají anebo plakali, někdy obojí dohromady. Co se asi mohlo

stát, že vzájemný vztah došel takhle daleko pod nulu? Statistická čísla nám tohle opravdu neukáží. Měl jsem tu možnost i hovořit s pánem, který si tam na PC zakládal email, dostal jsem jako úkol od vedoucí, která mě měla na starost, tomu pánovi pomoci. Zařizoval si schránku, protože mu tam měly chodit nabídky s prací.

I jeho jsem se ptal, jestli je na ulici. Říkal, že není, ale prý málo nechybělo. Překvapil mě tím, že docela odsuzoval ostatní takto ohrožené lidi, kteří na chodníku skončili. Přiznám se, že jsem zcela nepochopil zdroj jeho záště, ale zkrátka nechtěl být vůbec s touto marginální skupinou nějak spojován. Nevšiml jsem si, že by někdo z jeho „kumpánů“ měl problémy s jeho názory. Pověděl mi, že je také rozvedený, bezdětný a že si hledá práci a potřebuje odeslat životopisy a chodit na pohovory.

Dále tam byl také manželský pár, lidé v důchodovém věku, chodili si pro jídlo. Sice zdůrazňuji v důchodovém věku, ale on tam téměř každý byl v důchodovém věku anebo těsně před důchodem. Staří manželé si chodili pro oběd skoro každý den, trefili se do všech dnů, kdy jsem tam byl i já po všechny mé dny praxe. Tito lidé na ulici nebyli, s dětmi měli dobrý vztah, přesto jim finance nestačily, ačkoli byli dva a měli dva důchody, dále jsem pochopil, že se potýkali ještě s exekucemi a důchod brala jen paní, protože pán ještě pracoval u bezpečnostní agentury a měl dva roky do důchodu. Jejich děti nevěděli, že si chodí někam pro jídlo. No, upřímně, představil jsem si, že by třeba moje maminka, někam takhle chodila prosit o jídlo a nic bych o tom nevěděl...

Zajímavý byl jeden mladší pán, který ve svém životním příběhu často opakoval, jak mu některá žena zlomila srdce. Mluvil hlavně o dvou rozchodech, mající velký podíl na tom, že ho to poznamenalo, necítil životní elán. Obě ženy ho totiž vyhodily z bytu, protože si našly jiného partnera. Všichni tito lidé bez domova i z laického pohledu potřebovali určitou úroveň psychologické pomoci. Žádná péče o duši u nich neprobíhala. Napadlo mě tehdy, že lidé bez domova trpí psychickými poruchami, díky nimž se na ulici dostali anebo se tyto nemoci rozvinuly právě jako reakce na život bez domova, případně jako reakce na život v nejistých podmínkách obecně. Domov je zástupcem protikladu nejistých podmínek. Je s námi spjat v mnohem větším ohledu a smyslu, než si v běžném módu vědomí připustíme. Domov je více než jen místo které zamkneme při odchodu do zaměstnání. Domov patří k určité samozřejmosti, která ho obklopuje, ta samozřejmost je dána především tím, jak je nám domov blízko. S rostoucí vzdáleností od domova, ať už prostorem nebo časem se nám na něj daleko lépe vzpomíná a teprve začíná nabírat na váze, kdy ho teprve bereme v patrnosti. Případně ho doceníme, když zaniká, domov sdílí toto se všemi dalšími jevy, které se ukazují při vzniku a při zániku, jevy o kterých věděl již

například Herakleitos z Efezu. Chci v této práci zároveň ukázat na rozličné přístupy k problematice, na jedné straně ty, které skýtá tradiční věda zkoumající subjekt-objektovou strukturu bytí a na straně druhé přistoupit k tématu z fenomenologického hlediska a snažit se jevy nahlédnout tak jak se nám dávají, paradoxně ani to v běžném životě příliš neděláme. Je to pozoruhodné, že musí přijít Husserl a se svojí epoché provést něco, co bychom vlastně mohli dělat v normálním životě. Jenomže se nám právě ten přirozený svět ztrácí. S tím se ztrácí i svoboda jednotlivých lidí. Svobodou nemyslím zvuči. Je dost možné, že s prevalencí technických postupů a jejich vyučování, bez neustálého a pokorného poukazování k hlubším souvislostem a zejména pak připomínání jak moc důležité jsou otázky a svobodné tázání po odpovědích, které již často máme před sebou, povede naše společnost křížovou výpravu na pokraj morální zkázy. Domov nelze technicky vysvětlovat donekonečna. Stejně tak se nedá zpředměnit a založit technicky. Technicky nezaložím ani etiku na obranu domova, neměla by dlouhého trvání. Život každého z nás je tvořen neskutečným množstvím situací. V některých se zpravidla zorientujeme rychle a snadno, u jiných to trvá delší dobu. Tu a tam nastane chvíle, kdy se nám to třeba vůbec nepodaří. V tu chvíli zastánci karteziánství začínají hledat chyby technického rázu, lidský faktor, kde se stala chyba, vždyť se stát vůbec neměla, nevěřícně kroutí očima. Fenomenolog ví o tomto stavu věcí, nemáme vše v hrsti. Myslet si, že máme, je nejen právě možná „matkou všech chyb lidstva“, ale zároveň tento postoj často vede ke katastrofě. Podle mého názoru jsme svědky něčeho, co bych nazval „analogovo-digitální schisma“. Analog je zde zastoupením přírody a toho co nám poskytuje, naproti tomu digitál, je způsob jak tuto přírodu počítat a plánovat s tím, že ji napodobuje, „rozkrájování“ přírody na kousky a myslím, že by to šlo i bez těch uvozovek. Snaha převést vše analogové na digitální i za cenu velkých ztrát. Úsměvný paradox plynoucí z moderní fyziky je ten, že vše je vlastně výsledek záporné a kladné energie, tedy s trochou fantazie oněch nul a jedniček, na které se snažíme převést a „zálohotovat“ a skrz které si chceme vše opět interpretovat. Nezaložil již Descartes dávno nástroj, jak si skrze prevalenci matematiky, nejprve lyricky řečeno podřezat větve pod sebou a poté i pod tou matematikou? Zároveň bych rád upozornil kohokoli, kdo bude tuto práci číst, že když nabude dojmu, jestli nejsem na ty exaktní vědy až moc vědecky přísný, je dobré vědět, že tuto kritiku myslím dobře, zajímám se v menší míře o IT a dost často uvažuji nad tím, jakým způsobem prostupuje do sfér života, ve kterých bychom tento obor donedávna ani nehledali.

Toto je úvod do mého způsobu výkladu fenoménu domova a hledání skrytých otázek, které pramení z jeho chybění. Lidé, se kterými jsem se v Armádě spásy setkával, tedy lidé bez domova, každý jeden z nich, byl řekněme „zaseknutý“ na určitém detailu, či epizodě svého života. Když pomínu fakt, že se mi to jevilo svým způsobem patologické, musel jsem si vzápětí i připustit, že říct jen, že je to patologie a poslat člověka za odborníkem je málo. Každý z nás má svým způsobem ve svém životním příběhu nějaký světonázor, skrz který poznává svět. Není to ani tak stereotypní, ale raději nás to upozorňuje na typ jednoty, jež je v našem životě aktivní. Na to, že se náš život sestává z několika (nechci říci málo) desítek let a dějí se v něm miliony a miliony různých událostí a situací, přesto panuje jednotu napříč celým životem, díky které víme, že jsme a všechny výtěžky našich dnů dává do jedné linie životního příběhu. V tomto životním příběhu hraje domov velkou, řekl bych hlavní roli. Ta role spočívá v tom, že přesahuje všechny svoje účastníky. Staří Řekové měli polis. Polis se dá pochopit jako domov. My dnes polis sice už nemáme, ale máme politiku, která zdaleka není tím, čím by se podle jména zdála být. Jestliže politici mají takový velký podíl moci na tom co se děje, je asi dobré připomenout, že se také rodí do světa, jako každý. Pokud budeme pečovat o horizonty našich dnů tady pod sluncem, a tím domov jednoznačně je, bude větší naděje, že tenhle svět takřikajíc nepůjde do háje. Nemusíme končit v nihilismu, nemusíme pouze se sarkastickými poznámkami zakrývat touhu, jak rádi bychom to vše prožívali jinak. Nemusíme si nechat podsouvat universální pravdy. Nemusíme být otráveni z kafkovsky geniálních struktur, které nás po vzoru „Dvanáct úkolů pro Asterixe“ jen otravují, vysilují a znechucují a matou. Ovšem je dobré o těchto strukturách a systémech hovořit. Poukazovat na trend kontroly všeho a všech. Když si to spojíte s neustálým vývojem a zdokonalováním umělé inteligence, která ale spíše jen více přebírá kompetence lidského ducha a napodobuje je velice zdařile, dá se mluvit o propasti, ve které nás čeká v podstatě nadvláda virtuálních programů, jejichž tvůrci jsme my sami. To se ale děje již teď. Stavíme obří AI a postupně na ně napojujeme zcela vše. I místa, kterým mnozí říkají domov, jsou těmito prvky doslova „prošpikována“. Proto je potřeba o domov pečovat i v tomto ohledu na ideologickém poli. Obrana domova, jako filosofický cíl. Být si vědom možné distance k domovu, toho jak se tato distance může odehrát. Co je člověku referentem v této problematice? Je možné naše myšlení žité skutečnosti zaměřit určitým směrem, tak abychom odhalili skryté? Proč se něco takového nedostává do běžné pozornosti. Proč například nikde ve veřejném prostoru není vzkaz: „Kdy jste naposledy zkusili uzávorkovat svět?“ nebo „Co považujete za počátek Vaší osobnosti?“ Protože tento vhléd se

nepřipomíná. Možná, že to ani tolik nejde, ale stále jde zvyšovat vzdělanost, tak aby v člověku něco probouzela, víc než jen biflováním naučených programovacích formulací. Co se stane z člověka, když mu vezmete domov? Stane se z něho bezdomovec. Pro člověka je domov nejen dům, ale malý svět. Umožňuje nám uvědomovat si život z počáteční a bezpečné pozice. Na tuto bezpečnou pozici a roli domova chci poukázat určitým typem práce s texty, podpořit svoji argumentaci poznatky z fenomenologie. Pokusím se ve čtenáři vzbudit určitý smysl a chuť znovuobjevit touhu po neohraničených vrstvách lidské existence. Zároveň si dávám za úkol i specifickou kritiku propagace technického myšlení s postulátem tzv. samozřejmých pravd a samozřejmostí. Zároveň i samozřejmost nahlížím jako vrstvu, pod kterou je možno prostoupit. Pro fenomenologa totiž jen málo věcí je samozřejmých. Proto má smysl tázat se i po věcech a problémech, které máme zodpovězeny. To není ani tak revize správnosti, jak by se mohlo zdát. Ale pouze snaha o hlubší porozumění problému. Na první pohled spolu také nemusí souviset problematika domova a redukce analogové přírody na digitální hodnoty. Důvodem pro tuto práci je i mé uvědomění, jak je nakládáno s pravdou. Že je vnímána spíše jako správnost. Jako předem deklarovaná matematická konvence s dohodnutou mírou přesnosti. Což v praxi znamená, že je pouze počítána. Jako procento pravděpodobnosti. Všímám si toho napříč celým vědeckým spektrem. Dále si všímám jak se brána nevážně filosofie vůči exaktním vědám, protože ne vždy přináší objektivní výsledky a „tvrdá data“. To, že jsou tzv. tvrdá data produkovaná přírodovědeckými obory také na základě subjektu, na to se zapomíná. Filosofie tu od toho není, aby přinášela geometricky vyjádřitelné tvrdé hodnoty, ačkoli i toho se ve filosofii děje. Zejména tam kde je spojena s logikou. Dále vidím snahu moderních věd, proklamovat, že používají aposteriorní přístup, zatímco skutečnost je taková, že stojíme stále na apriorních principech. Z těch se ve skutečnosti snaží fenomenologie osvobodit. To znamená, že karteziánské myšlené není tím, za co se vydává. Fenomenologie má výchozí startovní půdu jako pozitivistický přístup, na rozdíl od pozitivistů, o tom fenomenologové vědí. Nespokojí se s laciným podsunutím subjekt-objektu, kdy se ze subjektu stává také objekt a naopak, ačkoli vystoupit z této figury nám zpočátku nenechává příliš pevné půdy pod nohama. Tedy kritická pozice striktně pozitivistického myšlení, není založena na tom, že se tak děje, ale jak a proč se tomu tak děje. Je jasné, že člověk má schopnost organizovat a tvořit struktury, systémy. Nic špatného na této schopnosti není. Zlé je, pokud dojde k interpretaci těchto „objektivních struktur jako jediných správných obrazů a představ o světě. I na to chci v této práci ukázat a ukázat v čem je to špatné. Domov není jediný důležitý jev, ohrožený technickým

prostupováním napříč všemi sférami naší společnosti. Plán, provedení a zpětná kontrola se může stát formou totality, ve které se dost možná nacházíme. Vycouváme ze slepé uličky?

1. Ontický přístup

1.2. Domov a rodina

Nejprve si pojdme trochu připomenout základní fakta a hodnoty, ke kterým jsme alespoň jako západní civilizovaná společnost dospěli ve vztahu k rodině a jejím funkcím. Když se budeme bavit o rodině, máme většinou na zřeteli její funkce, bereme ji jako základní státopornou jednotku (ze sociologického hlediska), jedná se o skupinu lidí, kde jsou dané určité vazby pokrevního nebo právního charakteru. Rodina je dnes předmětem zájmu v různých vědních oborech, v psychologii, již zmíněné sociologii, biologii, právu, ekonomii, medicíně a mnoha dalších. Pro nás bude důležité hledisko filosofie a to v druhé části práce, zabývající se více ontologickými otázkami. Pochopitelně rodina sama a i pohled na ní se v průběhu historie mění. Sami si to můžeme ověřit, stačí se zeptat svých rodičů, a kdo může i prarodičů, na to jak fungovala jejich původní rodina, ve které vyrůstali, na co se kladl důraz, co se v rodině řešilo, možná vás zaujme i velikost jejich nejbližší rodiny co do počtu. Ihned si všimnete změn a to se bavíme o jedné nebo dvou generacích, je patrné, že 100 let již představuje mnohem větší rozdíly v podobě rodiny a napříč staletími tím spíš.

„Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu, a kulturní návyky svých členů, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní.“¹ V knize Prostředí, člověk, výchova, se můžeme dočíst, že již v polovině minulého století uvedl Parson, že se rodina stala „nukleární“, vzešla ze širší rodiny. A jako „**nukleární**“ rodina si zachovala základní dvě funkce, a sice: funkci prvotní socializace dětí a další, emocionálně psychologickou stabilizaci dospělých.² Tyto dvě funkce jsou uvedeny jako základní. Rodina je tak více specializovaná. Některé funkce přejímá stát, můžeme se dočíst dále. Z pohledu fenomenologie, je stabilizace emocí a psychiky druh variování, při kterém dítě zraje. Systémově ho není možno tolik určit, ale jedno je zřejmé, pokud se toho stadium vynechá, později se již nedá nahradit. Proto je vývoj dětí tolik zranitelný, koneckonců vše co se vyvíjí je během procesu zranitelné.

¹ KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. s. 79 ISBN 80-731-5004-2.

² Srovnej tamtéž s. 79

Další neméně důležitou funkcí je funkce biologicko-reprodukční, můžeme ji nahlížet podle vztahu ke společnosti nebo k jednotlivci. Biologická funkce rodiny je rodina jako základna genomu.³ Je to jedno z hledisek v ekonomii, pro utváření takových nástrojů státu, aby lidé více inklinovali k většímu počtu dětí například, anebo naopak (Čína). Nástrojů je celá další řada. Na schopnost rodiny má vliv kvalita životního prostředí, hustota zalidnění, výše nezaměstnanosti a jiné statistické údaje, které ale mnohdy mohou být úplně zbytečné, pokud s nimi není náležitě a dobře naloženo. K dalším velmi důležitým biologickým funkcím rodiny patří uspokojování sexuálních potřeb, pro „prokreační rodinu“. Tedy ta, ze které člověk sám nepochází, ale tu kterou sám vytváří.⁴ Bavíme se celou dobu o rodině, která funguje, plní své funkce tak jak má a je nutné pro zdravý vývoj dětí a pro blaho všech jejích členů. Máme i rodiny nefunkční, dají se dále rozdělit podle způsobu a hloubky jakým svou neplní, nebo plní jen částečně (například neúplné rodiny). Domnívám se, že disfunkční a afunkční typy rodin mají své problémy založené mnohem hlouběji. Problematika ontologického charakteru, tak jak je nastíněno v druhé části práce, tedy v ontologii domova. Zde si jen stručně můžeme uvést některé druhy rodin, kterým se nedaří vypořádat se s překážkami a nástrahami našeho světa. Dá se hovořit o rodinách, kde chybí jeden z partnerů. Nefunkční někdy také afunkční rodiny, jsou takové rodiny, které tu a tam nezvládají některé ze svých funkcí, ale neohrožuje jejich členy nějak závažně a potom tu máme tzv. dysfunkční rodiny, jde o rodiny, kde je stav spíše již patologický a výrazně ohrožuje například vývoj jedince.⁵ Pochopitelně rodina je velmi dynamický celek a proto, ne vždy když dochází k menším výpadkům, znamená to nutně, že je daná rodina „diskvalifikovaná“ a neschopná.

„Sociálně-ekonomická funkce rodiny obsahuje opět řadu aspektů. Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Členové rodiny se jednak zapojují do výrobní a nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání, ale rodina jako celek se stává především významným spotřebitelem, na němž je současný trh závislý. V rámci rodinného systému se pak realizuje řada rozhodnutí týkající se využití materiálních a finančních prostředků, investic, výdajů. Přerozdělování v rámci rodiny tak má významný sociální charakter – zdroje i výdaje mají odlišný charakter. Rodina se chová jako autonomní systém s výraznými prvky solidarity.“⁶ Obávám se, že je to právě tento pohled na rodinu, který i přesto, že hraje roli a je důležitý, bývá často uměle až násilně

³ Srovnej tamtéž s. 79.

⁴ Srovnej tamtéž s. 78.

⁵ Srovnej tamtéž s. 79.

⁶ Srovnej tamtéž s. 80.

využíván. Že se velmi často ať už v médiích (a la „kolik Češi zase utratili za Vánoce styl) nebo reklamě a při veřejných diskuzích vyzdvihuje tento aspekt. Z rodiny a potažmo pak z člověka, se stane jen účastník trhu, nikde v těchto debatách není dodáno něco, co by rozostřilo původní informaci do nějakého většího a širšího kontextu, v debatách je to velmi málo, o reklamě se vůbec nedá hovořit. Je to velmi omezený způsob výkladu světa. Přesto i tato definice má své zastoupení a své místo, respektuji, mám k její realizaci výhrady.

Dostáváme se k funkci socializačně-výchovné, schopnost rodiny působit na její členy, hlavně děti, výchovně a kulturně se všemi jevy vyjmenované v předchozích funkcích, mravy, etika, kultura, zdraví.⁷ Je správné, že v největší patrnosti jsou vedeny právě děti. Protože ony jsou takřikajíc doslova „živým pojítkem“ včerejška se zítřkem. Děti vyrůstají v „orientační rodině“, což je antropologický termín, a myslí se tím uskupení dvou lidí, nejčastěji muž a žena, kteří vychovávají děti.⁸ Robert F. Murphy tvrdí, že: „Nukleární rodina, je ve většině kultur považována za jedinou legitimní sociální jednotku plodící potomky a jí také přidává hlavní, a často naprostá, zodpovědnost za výchovu vlastních dětí. Kultura vždy předepisují dělbu práce mezi manželem a manželkou v tom, jak se budou starat a společensky vychovávat své děti. Ve většině společností je hlavním poskytovatelem osobní péče obvykle matka, alespoň u mladších dětí, zatímco otec má roli určité autority; oba rodiče se v různé míře podílejí na zajišťování obživy pro rodinu. To, co přesně spadá do úlohy každého z nich, závisí na kultuře, a tudíž se to bude od společnosti ke společnosti lišit.⁹ Neblahý vliv tvrdého karteziánství ve formě obchodu a vidinu rodiny jako ekonomické a koupěschopné jednotky, přiznává i Robert F. Murphy, když přirovnává rodinu také k aréně a její příslušníky ke gladiátorům, kteří si ublíží vzájemně více, než by byl schopen kdokoli zvenčit.¹⁰ Předpokladem k tomu je také to, že příslušníci v rodině se vzájemně více znají, proto je velmi nemilé, že někteří lidé využijí znalost a slabost toho druhého, například ke svému obohacení. Někteří lidé končí na ulici i právě proto, že jejich rodina byla nefunkční a vyhnuli se tak ještě větším škodám, které na nich mohly být napáchané. Příkladem za všechny budiž týrání v dětství. Tedy zároveň mimo psychické a fyzické újmy i vážné narušení a vývoje člověka. Podle Murphyho přináší zajímavý pohled na nukleární rodinu C. Lévi-Strauss. Ten tvrdí, že nukleární rodina není hlavní základ rodiny. Uvádí, že hlavní a prvotní skutečnou jednotkou je „manželská výměna“.¹¹

⁷ Srovnej tamtéž 78

⁸ Srovnej MURPHY, Robert Francis. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studijní texty (Sociologické nakladatelství).s.86 ISBN 80-858-5053-2.

⁹ Tamtéž s. 86

¹⁰ Tamtéž s. 87

¹¹ Tamtéž s. 87

Dynamičnost rodiny se vyznačuje především v jejím působení mezi členy navzájem a také mezi tím, jak se daná rodina projevuje vůči okolí, to znamená, jak se jeví směrem ven mimo rodinu, v tomto ohledu je to řekl bych kriticky důležité pro vědce, kteří se rodinou zabývají. Je vidět, že názory na rodinu a co je to vlastně lidská rodina se různí, přesto některé informace o rodině můžeme považovat za klíčové. Je to skupina lidí, mezi těmito lidmi jsou vztahy. Vztahy se mohou lišit podle legislativního příbuzenství, podle přímého pokrevního příbuzenství. Důležité je zmínit jak vypadá takový kontakt příslušníků rodiny mezi sebou, jakým způsobem spolu tráví čas. Jaké jednotlivé role členové zastávají.

Když se budeme bavit o lidech ohrožených bezdomovectvím, čemu taková rodina v moderní době vlastně čelí? Především je to dle mého názoru opomíjení domova jakožto nevyzraženého a nepovšimnutého horizontu, dávající smysl rodině jako celku. Pokud je řeč o všelijakých typech patologií a patogenezi rodiny, tak zde převážně chybí vztah k celku rodiny a tím je právě domov. Domov je totiž tím skutečným cílem a středobodem snažení všech účastníků rodiny. Domov je celkovou atmosférou, jak se tam ti lidé cítí a skutečně svojí podstatou domov nejen převyšuje rodinu, ale hlavně zastřešuje. Okraje rodiny určit můžeme, není problém rozebrat genealogický strom a vyjasnit si, kdo je čím. Ale hranici domova zcela určit nemůžeme, to je důvod, proč je domov zároveň tolik opomíjen jako vůdčí faktor, či jako faktor vůbec. S domovem se nepočítá. Spíš je brán jako položka a jsou mu vnuceny hranice (margo). To škodí domovu především. Některé role rodiny dnes přejímá sice stát a jsou tu tací, kteří se dožadují ještě větších kompetencí státu, ale u čeho jsme? Jsme u Heideggerově „vrženosti do světa“. Odvoláváme se na odpovědnost, kteří pochopitelně s námi tu zodpovědnost mají, ale s námi. To skutečně nemůžeme po nikom chtít, aby to dělal za nás. V rodině panuje určité prostředí. Známe to všichni, když se „atmosféra doma“ nějak změní. Je tu mnoho výzev, kterým současná rodina čelí. Některé jsou docela nedávné.

Nemění se jen rodina jako taková, změnou prochází celá společnost samozřejmě. Většina pozitivních změn s sebou také nese i negativněji laděné konotace. Hovoříme zde o stabilitě rodiny, rodiny nemohou být stabilní, pokud není stabilní domov a prostředí jaké si rodina za domov zvolí. V souvislosti se skrytou otázkou bezdomovectví, mě napadá také stabilita psychologického druhu, tzn. schopnost jedince, bránit se podsouvaným emocím a prožitkům. Schopnost žít z „vlastního pramene“ jak řekne Patočka. Ony nové a staronové výzvy, s jakými se moderní rodina již nějaký ten pátek potýká, mají jeden společný jmenovatel a tím je honba za výkonem a následný útek před následky tohoto chování.

Vzniká tím určité klima, které tak opět tvoří velký horizont všem rodinám, které jsou řekněme ve sféře vlivu, nazval bych to „domovem rodin“.

1.3 Současné výzvy moderní rodiny

1. „Množství funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce. V plné kompetenci rodiny zůstaly pouze některé z nich. Snad proto se někdy ozývají hlasy o její možné krizi, přežití či konci.
2. Oblast základní rodiny ztrácí svoji ritualizovanou podobu, vytváření manželských rodin je tak provázáno značnou volností. Legalizace partnerského soužití není nutnou podmínkou rodinného života, zvyšuje se podíl rodin založených na soužití partnerů bez uzavření manželství.
3. Snižuje se stabilita rodiny. V posledních desetiletích z řady důvodů objektivních (emancipační proces, nárůst ateismu) i subjektivních (manželské svazky jsou zakládány především na emotivní bázi), dochází k nárůstu rozvodovosti. Přibližně 40% manželství dnes končí rozvodem, většina rozvádějících se manželství má děti.
4. Mění se celková struktura rodiny. Klesá nejen počet dětí v rodině, ale omezuje se také vícegenerační soužití. Narůstá počet osob žijících v jednočlenných domácnostech.
5. Rozvoj zaznamenává antikoncepci a plánované rodičovství. Ubývá „nechtěných těhotenství“, přičemž postoje k umělému přerušení těhotenství jsou značně liberální.
6. Prodlužuje se délka života a tím i trvání rodiny po odchodu dětí. Delší je též doba, po kterou žijí rodiče s dětmi ve společné domácnosti. Vzrůstá tak socializační dosah mladé generace na starší příslušníky rodiny.
7. K proměnám dochází v organizaci rodinného cyklu. Rodiči se stávají osoby ve vyšším věku, děti se začínají rodit teprve po určité době trvání manželství či partnerského soužití. Prarodiči se tak stávají stále starší osoby, které jsou však vzhledem ke změnám v důchodové praxi velmi často ještě zapojeny do pracovního procesu.
8. Zvyšují se nároky na čas rodičů strávený v pracovním procesu, v důsledku toho se zkracuje čas strávený s dětmi a ostatními členy rodiny. Nerespektování dočasných priorit času rodiny je závažné zejména

v rodinách s malými a předškolními dětmi. Vedle nedostatku času vyvstává též problém způsobu jeho trávení, problém „kvality času“. V této situaci vzniká například otázka užívání médií v současných rodinách.

9. Přibývá, jak jsme již uvedli, dvoukariérového manželství v důsledku růstu vzdělanosti a kvalifikovanosti a tím i zaměstnanosti žen.¹²

Toto je autory předkládaný nástin problémů, které se od doby výzkumů příliš nemění. Naopak je zde určitá dynamika k prohlubování problémů o kterých byla řeč, a další věc je. Že vznikají další a další problémy. Všech devět bodů změn a výzev pro rodinu má svůj základ právě v tom, že jsme opominuli domov na příliš dlouhou dobu a zároveň jsme začali upřednostňovat výkon, který se tak stal centrem a zahalil tak domov jako právě ten ohňový střed. Převažující snaha nahlížet na rodinu jako na ekonomickou jednotku, nás dovedla do fáze, kdy se ženeme za kariérou, abychom měli více peněz, z nichž prakticky největší část dáme za přežití, ale jelikož chceme i něco navíc, anebo tedy živíme děti, bereme si druhou práci, případně se za kariérou ženeme oba dva (myšleno manželé či partneři). Zároveň odcházíme do důchodu dříve, další způsob jak vydělávat peníze po delší dobu. Snažíme se vše ovládat a ovládnout. Nakonec jsou ti, kteří se téměř vzdali, vzdali boj o stále větší výkony a ukazování moci, případně jinak komplikovaného přežití. Pokud člověk nespáchá přímo sebevraždu a přesto rezignuje na výkon, který se dere do popředí, pokud mu nemá kdo pomoci, pravděpodobně zůstane na ulici. Ano, jsem si vědom, různých způsobů jak se stát bezdomovcem. Ovšem nakonec se ti lidé, ať už byla jejich cesta jakákoli, setkávají na stejném poli. Řekněme další „aréně“. Kde platí ale stejně tvrdá pravidla, jako v té společnosti plné rodin, o které byla řeč výše.

1.4 Kdo je to bezdomovec?

Záměrně tuto kapitolu dávám jako druhou, protože jsem chtěl nejdříve trochu rozvinout rodinu, jakožto živou jednotku, ze které pocházíme. Při vši dobré vůli. Stručně jsme si řekli, co je to rodina. Podívali jsme se na rodinu funkční, nefunkční. Jaké problémy má jinak fungující rodina. Trochu jsme nastínili vztahy, kterými se vyznačují jednotliví členové, kdo jsou ti členové atd. Nevyslovené na pozadí toho všeho zůstalo, že jsme se celou dobu bavili o lidech, kteří pravděpodobně někde bydlí. Někde bydlet znamená žít prostorem, časem a i nad ním a mít určitý vztah ke všemu dění jehož se účastníme. Znamená to upevňovat si vazby se členy rodiny v rámci společné atmosféry přijetí a opravdovosti, kde si nikdo na nic nehraje a ideálně je každý svůj, bez nátlaku. Domov je

¹² KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. s. 83-84 ISBN 80-731-5004-2.

tedy místo, ale ne ve smyslu topografie a geografie, není měřitelný geometrickými metodami. S fenoménem domova jsou vázány samozřejmě některé další průvodní jevy, jejichž ukazování se vyznačuje měřitelnými parametry, ale o ty zde opravdu nejde. Nás zajímá domov z ontologického hlediska, tedy z hlediska hloubky a samozřejmosti, kterou v něm máme možnost zakoušet. Domov ačkoli je vázán na konkrétním místě, tak právě není tím místem. Je zanořen do okolí, ale jinak. Naše prostředí, ve kterém se pohybujeme, je plné a bohaté na fenomény. Je to ten výsek ze světa, který pro nás hraje důležitou roli v tom, že díky prostředí máme jistotu o světě. Jsme zvyklí se pohybovat v našem prostředí, vykonávat činnosti a někam se vracet. Domů. Kdo je to bezdomovec?

Během mé praxe v Armádě spásy, a sice v komunitním centru v Lidické ulici, roce 2012, jsem se po dobu několika měsíců setkával s lidmi a jejich osudy. Drtivá většina docházejících měla nějakou méně stálou možnost mít střechu nad hlavou. Zajímal jsem se o jejich světonázor a o to, jak nahlíží svou situaci. Všichni vzpomínali na domov a to i v případech, kdy jim tam nebylo zrovna moc dobře. Tedy domov je natolik silný fenomén, že je cenný i v případě, kdy přinese relativně negativní zážitky, či emoční vypětí. Druhá věc, nad kterou jsem přemýšlel, bylo neztotožnění domova s obydlím. Ti lidé vzpomínali na domov, ale ve své aktuální či dočasné možnosti bydlení domov nespatořovali. Bezdomovec tedy není jen ten, kdo nemá střechu nad hlavou, kdo nemá dům. To by to potom byl spíše bezdomec. Bezdomovcem ve filosofickém smyslu je ten, kdo nemá domov. Onu křehkou rovnováhu přijetí. Zároveň ti lidé domov kdysi zažili, a sice ve své „orientační rodině“ slovy antropologa. Domov tedy nabízí i možnost zorientovat se ve světě a především v sobě. Dnes, když vás bude doktor vyšetřovat, tak se bude zajímat o vaši schopnost orientace v prostoru, čase a svojí vlastní osobou. Kritické chybění a nedostatek domova, může poškodit zejména tu poslední a to dlouhodobě. Není tomu tak dávno, kdy v českém právu nebylo zcela jasné, kdo je to bezdomovec, to je až s podivem, v naší jinak strukturované a popsané společnosti. Ne tedy že bych po takovýchto definicích vyloženě bažil, jen to také něco vypovídá o našem světě a o naší zemi. Chápat bezdomovce jako někoho, kdo nemá kde bydlet je dnes samozřejmé. O těchto lidech vypovídají statistiky, které rozlišují lidi, kteří vyloženě nemají kde bydlet, jedince a rodiny ohrožené ztrátou bydlení, seniory s nízkým důchodem. Takže nějaká snaha nebagatelizovat situaci tu určitě je. Ovšem odhalovat skutečnou příčinu bezdomovectví přes statistiku jen tak nepůjde. Pokud statistické výsledky v badateli vzbudí příslušné a chybějící otázky, pak je to úspěch. I tak je velice nutné mít neustále na zřeteli, že statistika pojednává o počitatelných a skutečně spočítaných výsledcích.

To znamená, že se týká jen těch, se kterými počítala a rozhodně to neznamena, že je to 100% z cílové skupiny statistiky.

V České republice se poprvé v roce 2011 uskutečnilo sčítání lidu, které bralo v potaz také bezdomovce. S tím, že byla samozřejmě uzpůsobená metodika, jednalo se o sčítání především a pouze těch lidí, kteří již spolupracují s organizací, zabývající se problematikou lidí na ulici, například Naděje, Armáda spásy apod.¹³

„Typický bezdomovec: Vyučený svobodný muž ve věku 45 – 49 let, který nehovoří o své víře“¹⁴ Dále se můžeme dočíst, jaké je krajské zastoupení podle počtu lidí bez domova. Dole na webových stránkách najdete i přílohy, s konkrétními tabulkami etnického zastoupení a dalších kritérií, jako je: pohlaví, věk, vzdělání, ekonomická aktivita. Ano, to, že nemají domov, neznamena, že nepracují. Ačkoli dle mého názoru, ten kdo má vůli chodit do práce a sám nemá kde bydlet, to stojí za povšimnutí.

Jinými slovy, některá data máme již v České republice pokrytá. Teď již tušíme, kdo je bezdomovec i v právním smyslu. Pro tuto práci je důležitější chápat bezdomovce jako především toho, který nemá domov. Základnu pro své výtěžky. Než jako toho, kdo nemá dům a střechu nad hlavou. Tyto atributy mohou být přítomny v jednom a tom samém člověku. Pokud je tedy jako atributy budeme nahlížet. Domov je zdrojem bezpečí, pokud není, člověk je „na vodě nebo visí ve vzduchoprázdnu“, což může mít neblahý vliv jeho celkového zdravotního stavu. Po stránkách duševní i fyzické.

Za těmito čísly je nutno vidět jednotlivce. Pochopitelně ne v číslech samotných. Smutná statistika tedy je. Máme to pěkně srovnané, jádro problému se statistikou ještě neřeší. Je důležité pochopit celek této otázky. Znamená to, že pokud máme tolik lidí na ulici a zároveň bez domova, pak se něco špatného stalo v přístupu k domovu samotnému. Moji pozornost vždy upoutají těžko definovatelné jevy. Definice totiž slouží jako zkratka k uchopení věci. Jevy ale nejsou věci, proto k jejich porozumění je potřeba vždy jít do hloubky, pak se člověk k definici dobere, ta ale není uzpůsobena k tomu býti ve slovech, kdyby tomu tak bylo, jistě by s tou definicí někdo přišel brzy před námi. Můžete namítnout, že i pro jevy jemnější podstaty definice existují. Ano, ale v zásadě při zkoumání těchto definic opět dojdeme k závěru, že nejsou dostačující. S tím se můžeme smířit. Vědecké uvažování, měření a zjišťování statistik přenechám jiným, tak abychom se mohli trochu obsírněji podívat, jak vypadá přístup chápající otázku bezdomovectví v kontextu světa, jak se nám dává. Znovu se podíváme na to, co je to domov a kdo je bezdomovec.

¹³ Srovnej Sčítání bezdomovců. Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2017-09-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/vysledky_scitani_bezdomovcu

¹⁴ Tamtéž

2. Ontologický přístup

2.1. Podstata domova?

Každou chvíli je nám z médií „předhozena“ informace o tom, jak je rodina velmi důležitá. Nepopírám tento fakt, zdůrazňující její významnost, vlastně s ním souhlasím. Rodina je velmi důležitá, ale v jakém smyslu? Rodina je nám v masmédiích presentována z hlediska svých funkcí, tak jak se to učí na základních a středních školách, ale to je žalostně málo. Samotná rodina je pochopitelně mnohem více, protože se ustanovuje na pozadí, které samo zůstává nezahlédnuto, nedotázáno. Přitom už pouhé vědění o tomto typu horizontu, může něco změnit. Přesné popisné metody a kvantifikativní analýzy rodiny a jejich funkcí nám nemohou říci nic o pozadí, na kterém se rodina ukotví. Tímto pozadím, chcete-li horizontem, je právě domov, ovšem nahlédnutý ne jako obydlí, budova, střecha nad hlavou (u které se dá měřit rozloha, teplota okolního vzduchu, počet oken, dveří, dětí na metr čtvereční atd.) ale jako fenomén, který se nám dává v bezprostředním okamžiku a proniká celou naší osobností, tím jak jsme. Proto Patočka řekne: „Při vší obrovské produkci prostředků k životu zůstává lidský život bez domova. Domov se chápe stále více jako přístřeší, místo, kde člověk přespává, aby mohl druhého dne do práce, kam ukládá své pracovní výtěžky a kde vede ‚rodinný život‘, který existuje stále méně.“¹⁵ S tímto tvrzením prozatím souhlasí snad jen filosoficky smýšlející jedinci se smyslem k otevřenosti. K otevřenosti a pohotovosti zahlédnout Lichtung „světlinu“, jak může dodat Heidegger.¹⁶ O to právě jde. Rodina a domov k sobě patří jinak, než se nám podsouvá. Nejde jen o součet funkcí rodiny. Domov se konstituuje zcela rozdílně. Biologické, ekonomické, sociální a další funkce rodiny jsou jen součástí ve smyslu součtu do celku, kartesiánského celku. Ale celek jakým je domov, není ten kartesiánský, to znamená, že nemůže být pochopen z tohoto pohledu, který je přesvícen „osvícenským“ rozumem. Proč je třeba otázku bezdomovectví znovu nalázat z fenomenologického hlediska? Protože je překrytá. A čím je překrytá? Právě jednotlivými zlomky, útržky, kartesiánsky poskládanými celky, které jsou nám presentovány jako objektivní a správná představa o světě. Paradoxy nejsou na škodu, naopak jsou téměř humornými ukazateli zpupného empirismu. Postupná digitalizace všech možných sfér společnosti, kde je právo uplatňováno jako síla, která se musí ukázat, vede

¹⁵ PATOČKA, Jan. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. 3., opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2007, s. 101. Oikoúmené (OIKOYMENH), sv. 136. ISBN 9788072982752.

¹⁶ HEIDEGGER, Martin. *Básnický bydlí člověk*. 1. vyd. Praha: ISE, 1993, s. 179. Oikúmené. ISBN 8085241404.

k tomu, že matematická správnost je podsunuta jako jediný a pravdivý obraz o skutečnosti, o pravdě. Přitom již matematika jako obor sama sobě vymezuje hranice. Krásným příkladem za všechny je číslo π (pí), neohraničené a jako výzva stojící proti nekonečnému zpřesňování. Čím dál, tím více vychází najevo, že tímto přístupem jsme nehorázným způsobem redukovali vše na „jsoucná“ i člověka! Co jsme to jen dopustili?! Vyměnili jsme pravdu za správnost a přesnost? Hogenová k tomu: „Ortotes se prosazuje za předpokladu samozřejmosti subjekt-objektové struktury jakéhokoli myšlení ve vědě zvlášť. Tato struktura je výsledkem platnosti Descartesovy nutnosti brát vážně pouze to, co je ‚clarae et distinctae‘. Subjekt se inauguroval jako to, co zbylo po odečtení toho, co bylo jasné a ohraničené, tj. po odečtení objektu. Tím se však subjekt stal také objektem. Tuto jemnou platnost málokdo zpozoroval. Lpění na struktuře (subjekt-objektové), proměněné pak na snahu vidět i subjekt, duši, jáství jako objekt, což je společné moderní psychologii, vedlo až k reifikaci, která je typickým rysem nikoli jen naší vědy, ale celého našeho života.“¹⁷ K tomu je možné dodat, že ono „zvěcnění“ aplikované i na člověka vedlo k tomu, že je dnes bezdomovec pochopen jako člověk bez přístřeší, bez domu. Jenomže on není jen bez-domec, nýbrž bez-domovec. Zřetelně slyšíme, že je to právě domov, který chybí! Co je to tedy ten domov? Proto může velmi přesně a výstižně Hogenová říci, že: „Domov“ je institut něčeho zásadně netechnického...“¹⁸ My ale u té techniky ještě chvíli zůstaneme. Ono se totiž může zdát, že domov je jen další z řady fenoménů, které jsou v současné době nepochopeny, ignorovány anebo devalvovány jinou formou. Nepřítelem domova, jestli se to tak dá říci je lidský strach a úzkost z jeho ztráty, to je zásadní problém, pokud hrozí jeho reálná ztráta, začarovaný kruh a to i ve velkém horizontu. Dnešní velké výpočetní korporace ochrání Váš domov pomocí kamer, speciálních dveří, oken a zámků, tepelných, pohybových a jiných čidel. To vše můžete ovládat ze svého mobilu přes příslušné aplikace, odemykat a zamykat dveře, ovládat topení, osvětlení, po bytě může běhat robotický pes, který umí také vyzvedávat emaily a ovládat autonomně ostatní zařízení, nad zahradou létá dron a monitoruje například celý pozemek. Pochopitelně to není žádné sci-fi, až sem se můžete nechat zahrnout ve strachu či obavě o své blízké a majetek. Ale co to tam vlastně chráníte? To je ten domov, někde tam určitě je, musí tam přeci být. Strach o domov může mít afinitu ke strachu z cizího, z jiného. Cizí znamená, že to není vlastní našemu způsobu chápání světa, naší jistotě o světě. Zcela jistě je to klišé, ale

¹⁷ HOGENOVÁ, Anna. Jak se prosazovala “Ortotes”? [online]. 2001 [cit. 2015-01-14]. ISSN 1121-0442. Dostupné z: <http://nb.vse.cz/kfil/elogos/epistemology/hogen1-01.htm>

¹⁸ HOGENOVÁ, Anna. *Kvalita života a tělesnost*. V Praze: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2002, s. 101. ISBN 8024604574.

jen ne z naší zásobárny klíšé. Cizí znamená, rodící se v jiném druhu tázání, než v jakém vyrůstám a „kořením“ já sám.

2.2. Strach z cizího

To o čem se zde pojednává, se jen velmi těžko verifikuje nebo falzifikuje, nechci zde řešit převážně xenofobii k cizincům anebo konkrétně uprchlíkům, ačkoli se domnívám, že s jevem domova naprosto souvisí, je to odpověď na otázku, která chybí.

Jestliže se domov stává sám o sobě horizontem lidského života a to už velmi záhy po našem narození a úvodu do života, pak se svět sám o sobě stává člověku domovem, ale ne dříve. Doma bydlíme, trochu se tím lišíme od ostatních živočichů. “Jestliže promyslíme slovo *bydlet* v dostatečné šíři a bytostné hloubce, stane se pro nás pojmenováním toho, jak lidé na zemi, pod klenbou nebes putují od zrození k smrti.¹⁹ Křehkost, zranitelnost a složité pochopení tohoto fenoménu jsou jen další ukazatele strachu před jeho ztrátou nebo odcizením. To co považujeme za vlastní a domácké, je špička ledovce, je to málo oproti tomu, vůči čemuž a v čemž můžeme pociťovat nebo vnímat „cizost“. Jinými slovy – toho co neznáme a můžeme vnímat jako cizí je mnohem více, než toho co je pro nás domácké a doma, zkrátka toho co je známé. A to i přesto, že se okruh poznaného rozrůstá, hlavně poznaná jsoucna. Jaký je ale vztah mezi strachem z cizího a obavou o domov? Je to napětí o dvou rovinách? Na jedné straně tu máme neznámé elementy, se kterými se snažíme nebo musíme vyrovnat a velmi dobře známé a domácí prostředí na straně druhé. Jak je ale možné, že cenu domova sami poznáme zpravidla z distance, z dále? Když jsme od domova odloučení, nemusíme být nutně někde v cizině, můžeme být bezdomovci na ulici...strach zde nemá negativní konotaci. Být ale někde daleko od domova v cizině, může být více snesitelné, než být bezdomovcem ve své rodné zemi. Nabývání distance mezi místy a prostory, které jsou důvěrně známé, tvoří dle mého názoru větší propast, než jakou můžeme zažít v cizí zemi daleko od domova (například role turistů). Patočka ve svých esejích mluví o „vykořeněnosti člověka ze světa“. Proto se do světa vracíme, vracíme se domů.

¹⁹ HEIDEGGER, Martin. *Básnický bydlí člověk*. 1. vyd. Praha: ISE, 1993, s. 143. Oikúmené. ISBN 8085241404

2.3 Domov jako ohňový střed

Domovem v prostoru a v čase rozumíme tedy místo, kam máme ideálně přístup 24 hodin denně. Můžeme ho zpřístupnit dalším, námi vybraným osobám. Ontologicky vzato, je to půda našich výtěžků, kde můžeme být sami sebou, případně jsme v bezpečí spolu s ostatními, kdo s námi domov obývá, nejčastěji tedy rodina.

Domov zadržuje bytí, způsobem jaký je vlastní pro fenomény bez marga. Rád bych zde vyzdvihl roli domova jako „ohňového středu se čtveřinou“. Čtveřina bozi, smrtelní, nebesa a země je ontologického a ontického charakteru.²⁰ Zde je asi nejznatelnější rozdíl v přístupu k domovu, jako ne čistě jen ontickému subjektu. Je důležité poukázat na změnu smýšlení o domově jako o pouhém měřitelném subjektu. Způsob myšlení subjekt-objektové kultury našemu domovu spíše škodí. Dělá z něj jen místo s měřitelnými hodnotami a nic víc. Místo pouze zasazené do prostoru a času, tak jak známe od Aristotelea, tj. čas s jeho třemi extázemi v charakteristické chronologii. Jednou skrytou otázkou tedy zůstává, co se děje s časem a prostorem v prožívaném domově. Doma je vše najednou bez dodatečného vysvětlování. Na to se v odborných studiích zapomíná. Ohňový střed domova má cosi dočinění s jeho vznikáním. Výše zmíněná čtveřina vyjadřuje základní nesystémovost a onu netechničnost domova, o které již byla řeč. Vznik domova nemůžete přikázat z pozice nějaké funkce. „Proto chápat domov jako biologický stav nutný pro rozmnožování lidí je naprostý nesmysl.“²¹ Zde si dovoluji podotknout, že tím nesmyslem je právě ono chápání domova jen výhradně takto. Domov je zároveň centrem našich životních výtěžků, zkušeností. Nemíním zbavovat domov jeho i nadále důležitých ontických platností, tak jak byly vyzkoumány sociology, antropology, ekonomy a jinými, přesto musím zdůraznit, že to zdaleka není vše. Pokud chceme domovu lépe a naplno porozumět, musíme se holt vydat do, řekl bych až temných a nepopulárních úvah, někdy pesimisticky vyhlížejících. Fenomén domov má svůj logos a snese určitě hodně, pravda. Co na něj ale působí rozkladně, je banalizace. Například u Hérakleita mají fenomény ráz příměru, díky tomu, že nesou význam, mají jistý smysl, ke kterému poukazují.²²

²⁰ PAIDEIA: PHILOSOPHICAL E-JOURNAL OF CHARLES UNIVERSITY: *Domov jako problém* [online]. 2008, 2008(3–4/V) [cit. 2016-06-12]. s.2 ISSN 1214-8725. Dostupné z: <http://paideia.pdf.cuni.cz/download/hogenovadomov.pdf>

²¹ PAIDEIA: PHILOSOPHICAL E-JOURNAL OF CHARLES UNIVERSITY: *Domov jako problém* [online]. 2008, 2008(3–4/V) [cit. 2016-06-12]. s.2 ISSN 1214-8725. Dostupné z: <http://paideia.pdf.cuni.cz/download/hogenovadomov.pdf>

²² POKORNÝ, Martin a Uvo HOLSCHER. *Hérakleitos z Efesu: Zkušenost a řeč. Hérakleitos z Efesu: Zkušenost a řeč*. Vyd.1. Praha: OIKOMENH, 2008, s. 64. ISBN 978-80-7298-271-4.

Hérakleitos to pochopitelně aplikuje na jiné fenomény, ale přesto tento jeho způsob a styl stojí za zmínku. Zejména proto, že i přes gnómičnost pro něj vlastní, fenomény nebanalizuje. Banalizace je totiž způsob maximálně urychlené a přeskočené analýzy, při kterém znáte výsledek dopředu. Věty typu: „To už tady bylo“, „Bylo to tak odjakživa.“ Nemyslím si totiž, že krize domova jak ji máme právě teď, tu někdy předtím byla, byly krize domova a společnosti, ale takhle ne, to si rozhodně namluvit nenechám. Setkávání lidí a ukotvení člověka do domova probíhalo zcela jinak. Náš čas byl „rozkrájený“ jiným způsobem. V dnešní deterministické společnosti je celá řada infiltračních faktorů, které se nám téměř nepozorovaně podsunuly jako obecné platnosti, bez řečí. O domově a i o rodině, smýšlíme jinak, ať chceme nebo ne. Vypadá to, že pouhé chtění jinak myslet na obranu nestačí. Domova se nejvíce dotýká neustálé popouzení lidí k ještě větším výkonům. Je zarážející, že hnacím motorem je v tomto ohledu hlavně omezený všeobecný rozhled davu. Zbožňování výkonu. Důkazem jsou pro to třeba vylepené plakáty na elektroniku v metru a vestibulech, je to určeno pro dav. Je skoro jedno o jaké technické zařízení se jedná, ale na všech uvidíte VÝKON, VÝKON, JEŠTĚ VĚTŠÍ VÝKON, 4x VĚTŠÍ VÝKON. V populární hudbě (móda obsažena) máte převažující fenomén YOLO (you live only once), na internetu zcela běžně známý fenomén, který s sebou nese konotaci hlavně si užít život, to je jediné na čem záleží. Problémem je, jak toto všechno funguje a zapadá dohromady. Samostatně bych tomu neměl co vytknout. Také chci mít například silný a výkonný počítač, který zvládne tolik a tolik operací za sekundu, existuje pro to využití. Nebo medik, který pracuje na léku proti viru HIV a díky lepšímu počítači jeho zařízení umí rychleji syntetizovat enzym inhibující reverzní transkriptázu. Vůbec nic proti tomu nemám. Jde o to, jak je to vše prezentováno jako „balíček benefitů a svobod“ jde o ten celek, jak to vše působí dohromady. Tvořící na dně lidského podvědomí postupně světonázor, že pokud nejsem výkonný, nejsem vůbec. Neustálé tázání se sebe sama a ostatních po užitečnosti. „K čemu ti to je?“ Moderní společný život dělá dojem, že právo na existenci má jen to, co je užitečné a výkonné, ať už je to stroj nebo člověk. Domov je místo, kde nic z toho být nemusí. Prozradím vám všem malé tajemství, metoda a cíl této práce se slévá v jedno a totéž, jak už jste možná odhalili. Zůstává tím nadále prostudování fenoménů omezující naši svobodu a pokus najít reálné nebo alespoň teoretické východisko z tohoto chaosu, který je paradoxně rigorózně uspořádán. Chaos dnešní doby má poměrně pevné základy. Tím je mimo jiné „aplikace Descartova myšlení“. Dá se namítnout, že Descartes je mrtvý, hlavně ideologicky, ale není tomu tak. Lidé si ani neuvědomují, že sami prosazují Descarta jako

nejvyšší stupeň poznávání světa. Přemýšlím jak to říct slušně, ale jsme na akademické půdě, tak snad si to mohu dovolit. Chci říct, že lidé omezení jen na své názory tvořené jsoucnou, neochotní přijmout cokoli dalšího mimo rámec běžně podsouvaných věcí, bez zažité otevřenosti universitního typu, kteří samozřejmě mohou a nemusí být nutně vzdělaní, jsou jako plebs, který bezmezně vzývá techniku a užitečnost, aniž by cokoli věděl třeba o základech výrokové logiky. Ti, kteří tato technická myšlení podporují ať už implicitně nebo přímo, o nich sami většinou málo vědí.

Vydáme se do noci života a bytí, do herakleitovské noci, abychom našli klíč ke skrytým otázkám. Vstupujeme do dialogu, kde můžeme i hodně ztratit. Je to nebezpečné. Ohňový střed domova je mimo klasický čas a prostor. Jsme tam najednou, vše co kdy bylo, je tam také. Naše pozornost není upřená na jednotlivá jsoucna, ale je rozprostřená a rozmazaná, skoro bez ohniska. Pokud tohle vše doma je, člověku je tam dobře a příjemně. Možná je tam ještě máma a táta, nebo tam nejsou, ale kdysi tam byli (doufejme). Teprve v tomto všem ustanoveném a neustále vznikajícím, se můžeme rozpomenout a teprve zahlédnout jednotlivosti. Klidně hrníček s panáčkem, co stál v kuchyni nad kredencí. Doufám, že tento velký skok od obecného ke konkrétnímu nikomu nezpůsobil šok, ale je to způsob, jakým upoutat pozornost k domovu, k jakožto netechnické záležitosti. Domů se vracíme. Táhne nás to tam. Můžete si udělat svůj malý osobní experiment. Připomeňte si, kdo chcete, pokud je to možné a odpovídá to situaci, své první bydliště, ulici a dům. Kolikrát jste se už od té doby stěhovali? Stěhoval se domov s vámi nebo tam zůstal? Pokud máme někde domov po dost dlouhou dobu, stane se něco, co (minimálně) do kvality, není jen pouhým součtem „odbydleného“ času. Do jisté míry se v nás domov může „zakonzervovat“ a zůstat stále živý. Je potřeba i toho aristotelského času, aby se podstata stala generální, vyplněnou, nejen prázdnou formou, ale rychle to nejde.²³ Pokud se něco jako domov snažíme konstituovat rychle nebo násilně, dopadá to velice špatně. Něco asi vznikne, ale domov to pravděpodobně nebude. Může se stát, že něco promeškáme, čas k variování (zdravého zrání), tedy neustálého překrývání variací téhož, dokud nenalezneme invariant.²⁴ Pojd'me teď domů, ale ještě před tím...

Transcendentální epoché, tak jak ji známe od Husserla a Heideggera se téměř jeví jako neuskutečnitelná na provedení, a vskutku, pokud ji domyslíme do konce, tzn., odmyslíme veškerou jistotu o světě, o vztazích mezi jsoucnou, jsoucna jako taková a

²³ HOGENOVÁ, Anna. *ČAS jako PROBLÉM*. Praha: L. Marek, Chomutov pro Univerzitu Karlovu v Praze Husitskou teologickou fakultu, 2011.s.67 ISBN 978-80-87127-43-8.

²⁴ Tamtéž s.67.

znalosti které o nich máme, zůstane nám vlastně čisté vědomí bez vztahu k ničemu. Přece jen jsou věci, které do závorky zcela dát nemůžeme, ale ve fenomenologii jde především o smysl, takže pokud se v epoché dostaneme do fáze, která by mohla smyslu spíše uškodit, evidentně to není kýžený cíl. Co je to domov, se zeptáme až poté, co jsme se zbavili všech naivních představ o světě. Svět nám vlastně tak nějak dává smysl, máme nebo měli jsme někde domov, místo na světě, někde bydlíme a někam třeba dojíždíme do práce. Rozlišíme cizí zemi, ve které jsme na návštěvě, všechno to do sebe zapadá až do chvíle, než se svět promění v nekonečno vzorců a rovnic, abstraktní a (uznávám) neméně zajímavý svět, jen už není přirozený, ten přirozený zůstává vzadu nepovšimnut a někdy nedotázán. Je domov, kde se dá bydlet? Dokud jsme malé děti, domov je tím světem, postupně začíná nabírat na velikosti a nezpozorujeme ten přechod, kdy se svět stane tím, čím poté pro nás je tj. dalším neohrazeným fenoménem, celý svět jako horizont událostí. Domov a svět od sebe dělí jejich role v pořadí, s jakými se nám dostávají do pozornosti a dále v naší pozornosti s tím spojených pojmů. Domov a svět jsou stejně důležité jevy, stejně velké co do pochopení. Když vyrůstáme, máme možnosti vidět ze světa o trochu více, dostáváme se dále od domova, vzniká distance, pozorujeme. Ale opět domov ani cizina není k sobě navzájem pouhým korelátém. Jenže se tu konstituuje něco, co nelze při dobré vůli uspěchat, nelze to urychlit. V tom spočívá lidské bezdomovství jako filozofický problém. „Největší bezdomovost je však v našem vztahu k přírodě a sobě samým: H. Arendtová upozorňovala na to, že člověk nerozumí již tomu co dělá, a vypočítává, že se spokojuje ve vztahu k přírodě k pouhým praktickým ovládním a předvídáním bez srozumitelnosti, v tom smyslu, že v přírodovědě opustil již dávno před vesmírnými lety půdu této země a ztratil tím ve skutečnosti onu půdu pod nohama, k níž je poslán.“²⁵ Co to znamená? Ztratit domov, půdu pod nohama, stát se bezdomovcem na světě. Vypadá to jako úpadek moderní a jinak civilizované společnosti. Patočka to tak nevidí: „Na otázku, zdali průmyslová civilizace je úpadková, (jako celek a ve svém charakteru vědeckotechnické civilizace), zdá se nyní odpověď snadná. Přesto s ní váháme.“²⁶ Vysvětluje to tím, že historie zatím nevyřešila vnitřní problémy člověka, své vlastní problémy a naopak je ztížila, protože ve svém repertoáru nemá nic, co by člověka vedlo k tajemství bytí světa a vztahu k sobě. Míjí tím nepochybně zejména matematiku (za vědecké domény), sféru jejího vlivu a způsob její akceptace. Ve světě se vytváří obraz či iluze, o které již byla řeč výše, ale nevádí, když si to připomeneme. Je to ukazování síly a výkonu. Kdo není výkonný, ztrácí právo takříkajíc

²⁵ PATOČKA, Jan. Kacířské eseje o filosofii dějin. PATOČKA, Jan. Kacířské eseje o filosofii dějin. 3., opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2007, s. 101. Oikoúmené (OIKOYMENH), s. 101. ISBN 9788072982752.

²⁶ Tamtéž s.102.

na pohodu. Proč tedy Patočka váhá s tím, označit naši společnost jako úpadkovou, když si je vědom toho, co ničí člověka a jeho domov? Patrně je to z následujícího: „Na druhé straně je pravda též, že tato civilizace umožňuje to, co žádná lidská konstelace dřívější: život bez násilí a v dalekosáhlé rovnosti šancí. Ne tak, že by někde, tento cíl byla realizovala, ale člověk neobjevil nikdy možnost bojovat s vnější nouzí, postrádající a obcházející se bez prostředků, které tato civilizace doporučuje.“²⁷ Patočka vidí smysl dějin jako možnost mít chápající vládu. Dalším důvodem, proč by naši civilizaci nenazval zcela úpadkovou, může podle něho být to, že jednotlivé úpadky jsou raději problémy z minulých ér naší společnosti, jsou dosud nevyřešené. To je problém dějin, ale paradoxně podle něho tento problém vyřešen být ani nemá.²⁸ Z toho mimo jiné vyplývá, že současný člověk a lidé obecně musí znovunalézat problémy nebo chcete-li otázky. Vidět současné jevy, které nazýváme problémy, spíše jako odpovědi. Tím pravým problémem jsou otázky. Jedna ze skrytých otázek bezdomovectví je opravdu ta, jestli je naše vyspělá civilizace úpadková anebo není?

Patočka narazil na dějinný smysl lidstva. Mít nebo nemít domov by také znamenalo problém volby. Tedy problém otázky. I současné bezdomovectví, tak jak ho chápeme v širším smyslu, čili týkající se lidí na ulici a bez příbytku, je zasazeno do kontextu a míry naší schopnosti pochopit, proč někteří lidé nemají anebo nehledají domov. Otázek přibývá, čím více se noříme do horizontu domova a k němu souvisejících úvah. Co tím Patočka myslí, když říká, že problém dějin nesmí být vyřešen?²⁹ Vidí v tom smysl a šanci pro každou generaci, zároveň vidí nebezpečí totality, pokud by taková iluze nastala, iluze, že dějiny máme vyřešené a uzavřené. A ono se to opravdu ale děje a již se tak v minulosti stalo. Problém dějin úzce souvisí s problémem domova. Stejně tak dějiny a i domov, jsou zasazeny do krajiny. Technická totalita je to, co dnes ohrožuje ohňový střed domova. Smyslem domova je totiž také umožnit člověku přesah dále. Jestliže máme lidi bez domova, je možné, že ho ztratili již nějakou dobu předtím, než se ocitnuli na ulici. Je to krize domova, co tu dnes máme. Lépe, než to nazývat krizí rodiny. Když to vezmeme opravdu ve fyzickém smyslu, člověk bez domova a na ulici, kráčí světem a je vystaven všem těm vlivům, které svět nabízí v hrubé formě. Některé z náš možná od těchto lidí dělí tenká čára pohodlí, na které jsme zvyklí. Ale v jistém smyslu lidé bez domova a na ulici nám ukazují pravdu o nás samých. Je to nepříjemné, mnohdy bolestivé. Mnoho z nich utíká do drog, alkoholu, tak jako jejich bydlící spoluobčané bez domova.

²⁷ Tamtéž s.103.

²⁸ Tamtéž s.103.

²⁹ Tamtéž s.103.

Vedl jsem pár debat s kolegou a kamarádem, který se pravidelně a z profesionálního důvodu účastní konferencí Sananimu a sám pracuje v organizaci věnující se bezdomovcům v Praze. Řešil jsem s ním tedy, jak souvisí konkrétní život těchto lidí s otázkami bezdomovectví, pochopitelně mi nemohl sdělit záležitosti vázané mlčenlivostí, přesto jsem z jeho slov pochopil významné poselství, které se zde pokusím ve stručnosti shrnout. Ze stovek životních příběhů, které pochopitelně mohou obsahovat smyšlené střípky, mnohdy až bizarní a groteskní, zásadním způsobem jakoby trčí do prostoru fakt, že všem těmto lidem v některém z jejich životním a pro ně důležitém období, chyběla transcendence, určitý přesah. Ona to není jen nuda anebo špatná výchova, díky které si dočasně vybrali cestu drog a časem skončili na ulici, řekli bychom vlastní vinou, na základě vlastních rozhodnutí, ale v jejich životech zkrátka chybělo něco, co není dořešeno, transcendence. Takže není divu, že se dříve nebo později dostali do světa toxikomanů na delší dobu, než asi původně chtěli nebo plánovali. Určité mystické a transcendentní zážitky z drog nepochybně mohli mít. Nemuselo se jednat vysloveně o řešení nějakých osobních traumat, jako je úmrtí někoho v rodině apod. Myslím si, že to není na škodu, říct si narovinu, že lidé utíkají do rauše třeba z takového prostého důvodu. Že jim všední realita přijde nudná a šedivá, je řekl bych až příliš velké banalizování, že domov nesplnil určité naděje v něj vkládané je už věc další. Metaforicky vzato, se tito lidé ve společnosti bez přechodových rituálů vydávají na výlet (trip) na cestě za hledáním transcendence, které se jim nedostává. Dostávají se do krajiny a nemají domov. Je to paradox. Vlastně teprve tehdy pocítí tvrdou ruku našeho systému a jeho hrubých textur.

2.4 Lidé na okraji společnosti, která uznává výkon

Podávat neustále lepší a lepší výkony může člověka vysílit, může z toho onemocnět. Ztratit domov a nemít zároveň přístřeší nad hlavou je komplikace, kterou si těžko umíme představit, z ulice se asi těžko vstává do práce. Zároveň neustálý strach a napětí, které z pobytu na ulici pramení, nutně dříve nebo později vyústí v různé varianty psychických nemocí pro už tak nemocného člověka. Na nemoc nahlížíme jako na problém. Proč bychom nemohli nazírat problémy a nemoci jako odpovědi? Pokud existují problémy jako odpovědi, potom můžeme prozkoumat možnost nalezení otázek přináležící k daným problémům, k daným odpovědím.

„Gadamer zdůrazňuje nutnost pochopit problém jako odpověď, na niž musíme hledat otázky, nalezením adekvátních otázek jsme porozuměli problému, jinak řečeno,

otázky jsou důležitější než odpovědi.“³⁰, minimálně ve filozofii. Ve výkonové společnosti se na vrchol dostává ten, kdo nejvíce ukazuje narůstající sílu, pokud dělá pravý opak, tj. zcela ignoruje nebo rezignuje na výkon, může se z něho stát až bezdomovec. Výkonem si zajišťujeme prakticky všechny fyzické výtěžky, jaké společnost uznává, tyto výtěžky mohou být nutné k samotnému přežití, případně nabývat vlastností hédonismu. Pokud se ale smyslem stane jen to, že je potřeba takto si zajišťovat svoji existenci, je otázkou času, než se objeví ti, kteří budou na opačném konci tohoto pomyslného řetězce.

Vyzdvihování výkonu, které má formu uctívání, nás vede do bodu, ze kterého není jaksi moc prostoru uhnout. Vlastně se tím dostáváme do slepé uličky. Chybí vlastně cíl takového snažení. „H. Arendtová klade proti sobě práci bránící uhasnutí a dekadenci života, který stravuje, aniž zanechává něco trvalého, a výrobu, která buduje pevnou, trvalost schopnou kostru života, přístřeší a obec, nezbytná místa domova; na tomto základě, který zaručuje uvolnění od čistého sebestravování a od rozplynutí v netrvalém, pozvedá se nyní něco podstatně jiného – život, který se určuje svobodně tak, aby se i nadále a v jiných mohl svobodně, nezávisle na tomto podkladě určovat.“³¹ Toto není ani tedy tak kritika výkonu obecně, ale pouze toho, jakým způsobem je akceptován a jakou ústřední roli hraje v prosazování moci a síly.

Lidé, kteří se nacházejí na okraji společnosti a ztratí domov, ať už z jakékoli okolnosti, jsou ukazatelem, že ne každý dokáže anebo chce v takovém uspořádání neustále „soutěžit“. Pokud nemohou najít jim společnost přirozeně skutečnou, hledají společnost adekvátní. Přičemž adekvátní společností můžeme myslet, jedince s podobným nebo stejným životním pohnutím anebo ztracené lidi ve virtuální realitě. Což je útek. Nebo jak by řekl Patočka, ulehčení. „Ulehčení může mít modalitu od pouhé pauzy a chvilkového zapomenutí až po extatickou a orgiastickou; v naprosté lehkosti euforie (samo jméno ukazuje na pohyb, který není brzděn a odbývá se v naprosté lehkosti) jako by veškerá tíže zmizela, jsme unášeni jakoby vichřením, jemuž se oddáváme bez rezerv.“³² Další otázkou bezdomovectví tak jak na něj nahlížím v této práci, je problém bohatosti a plnosti života a radosti z domova. Jak je možné, že jsme schopni se vnitřně sami sobě odcizit natolik, že se volba již nestává hlediskem? Důvod je ten, že některé věci nejsou takové, jak se jeví. To je

³⁰ HOGENOVÁ, Anna. ARETÉ: základ olympijské filozofie. Praha: Karolinum, 2001. S. 73 ISBN 80-246-0046-3.

³¹ PATOČKA, Jan. Kacířské eseje o filosofii dějin. PATOČKA, Jan. Kacířské eseje o filosofii dějin. 3., opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2007, s. 37. Oikoumené (OIKOYMENH), sv. 136. ISBN 9788072982752.

³² Tamtéž s. 31

téměř základní vlastnost fenoménu. Jenomže my se o nich nějak bavit v této práci musíme. Mnoho tak zůstává nedotázáno a nepovšimnuto. Otázkou je, zdali je to majoritní společnost a její představitelé nebo sama marginální skupina, kdo má hlavní díl intence na separaci minoritní společnosti. A jestli ta náprava, jak je prováděna, má kýžený výsledek.

Vzpomínám si na besedu s pracovníkem Drop In v rámci studia na střední škole. Jako studenti jsme měli možnost hovořit s člověkem, který v té době vykazoval procentuálně nejvyšší úspěšnost pomoci osobám léčící se na adiktologii v Praze v Apolinářské ulici. Tento muž spravoval agendu desítkám osob, které doslova vytáhl z ulice během streetworku. Agenda obsahovala osobní přístup k potřebám člověka, zhodnocení jeho sociální situace, spolupráci s dalšími organizacemi a případné doporučení léčby a řešení drogové závislosti těchto lidí. Pracovník nám popisoval, kolika jednotlivým lidem pomohl z nejhorších projevů závislosti na heroinu a pervitinu, ti lidé si našli stálejší bydlení, práci, životní partnery, někteří dokonce založili rodiny a začali žít, řekli bychom normálním životem. Tento pracovník ještě chvíli po skončení spolupráce „sledoval své klienty“ a někdy po letech s nimi pohovořil a zjišťoval, jak moc jim pomohl. Ke svému zděšení byl svědkem toho, jak se mu jeho bývalí pacienti/klienti svěřují, že nežijí šťastný život. Že sice přestali brát drogy, ale ve skutečnosti jsou existenciálně nešťastní. Mnoho z nich totiž před léčbou ze závislosti žilo poměrně zajímavý život, měli umělecké sklony, zvláštní a originální názory, byli nekonformní a celkově se profilovali netypicky a alternativně. Teď měl před sebou tento muž znuděná individua, kteří již léta nesáhli například po plátně a barvách, jen platili složenky a tak nějak žili. Ten člověk z Drop Inu vyjadřoval pochybnosti ohledně toho, jestli jim vůbec pomohl. Protože neodstranil ty podmínky, které k drogám původně vedly. Vlastně to ani zcela nejde.

Dlouho jsem nad tím přemýšlel. Zdá se to velice provokativní a bláznivé. Skutečně, důvod, proč mnozí zvolí tento životní styl, je právě „neschopnost naší doby“ dát nějaký vnitřní impulz k životu v pravdě, řečeno slovy Patočky. Doba, která pomalu ale jistě ze svého středu odstraňuje „zbytečné“ přechodové rituály, neumí mladého člověka vést jinam, než do světa efektivity a výkonu.

2.5 Člověk a výkon - nová totalita?

Podávat neustále špičkový výkon, ať už je to ve firmě nebo v životě, může být dlouhodobě neúnosné. Ovšem naše společnost, tak jak je alespoň v tuto chvíli nastavena, má výkon jako „středobod vesmíru“. Proto je zde také velký a ničivý dopad na psychiku lidí s handicapem. Jako protipól je zde handicap současné éry, který spočívá v tom, že

současná západní i východní kultura uctívá výkon. Podvědomě je to akceptováno a odsouhlaseno širokými masami, protože nikdo není ochoten slyšet ty, kteří na to poukazují. Troufnu si i říci, že máme co dočinění s ideově odpolitizovanou totalitou. Odpolitizovanou v tom tradičním smyslu jednotlivých státních stran.

Proč takové počínání vlastně nemá cíl? Již tato otázka zcela vůbec nepatří do repertoáru velkých firem, které zdůrazňují ekonomický růst, růst jejich akcií na burze atd. Tahle by se člověk podle současného rozvrhování světa neměl tázat. Jsou tu i tací, které může klidně urazit dotaz tohoto typu. Je třeba se takto ptát i za cenu rizik, která jsou s tím spojená. Převaha matematického pohledu a vnímání reality snažící se „prodrat“ do všech sfér našeho života, následně je kontrolovat, nás dostala do bodu, kdy se ukazuje, že je to žalostně málo. Že k pochopení a porozumění některým otázkám je zapotřebí více. Například zážitek, který zásadním způsobem ovlivní myšlení jednotlivce. Přenastaví žebříček hodnot takového člověka. Nenahlížet na jevy kolem jen jako na věci a na jsoucna. „Každé jsoucno má svůj vlastní přívrat k celku bytí. Antické myšlení bylo toho názoru, že všechna jsoucna mají stejný přívrat k Celku. Přinejmenším od Heideggera samého víme, že tomu tak úplně není. Lidské Dasein (pobyt) je jediné, jež se otevřelo bytí, což se děje vyvstáváním, ex-sistencí.“³³

Zde můžeme rozlišit pojmy bytí a existence. Existence nabývá tvaru a pozadím je bytí. V tom ale nejsme ještě zcela s to odhalit dynamičnost pojmu bytí. Nerad bych byl nařčen z pesimismu, ale neohraničenost bytí svým způsobem odkazuje ke smrti. K nerozlišení. V neustálém překonávání výkonu vidím pomyslný útěk, oddálení smrti samé. Soustavné vybízení k podávání větších výkonů, má specifické podmínky, které pozorují kolem sebe. Je to problém pokusů digitalizovat spojitě fenomény, přírodu jako takovou.

Troufám si tvrdit, že tuším, kde karteziánské myšlení nachytalo samo sebe takříkajíc „na švestkách“, používající přitom svoje poctivé nástroje vědy, uznávající „tvrdé důkazy“. Vypůjčíme si matematicko-filozofické pojmy analog a digitál z jejich převážně exaktního, číslicového prostředí a nahlédneme na ně jako na skrytou otázku.

2.6 Sociální rozměr analogové a digitální kvality fenoménů

V matematice existují pojmy jako analogový a digitální. Většinou je mezi nimi mnoho rozdílů, všechny jsou dosti zajímavé. Nejčastěji je řeč o analogovém a digitálním

³³ HOGENOVÁ, Anna. ARETÉ: základ olympijské filozofie. Praha: Karolinum, 2001. s. 82 ISBN 80-246-0046-3.

signálu, stručně řečeno lze podle moderní fyziky nahlížet na vše kolem nás jako na určité shluky signálů (informací). Významným rozdílem mezi digitálem a analogem je pro vědu přesnost. Přesnost jako předpoklad pro pravděpodobnost. Zatímco analogový signál je spojitý, spojuje v sobě velmi mnoho kvantitativních a kvalitativních veličin, digitální (diskrétní) je jednodušší a snáze měřitelný, je osekáný a „skáče“ v pravidelných předem daných intervalech. Problém nastává v okamžiku převodu z jednoho na druhý. Pokud se převádí analog na digitál například pomocí tzv. vzorkování, dojde ke ztrátám. Na druhé straně pokud je převeden digitální signál na analog, vzniknou nové informace, které v původním signálu ani nebyly. To se týká matematických záležitostí, řeč je o ztrátách různých dat, ale co se asi děje, pokud se snažíme digitálním uvažováním pojmut například domov a etiku, pojmy jako láska a nenávisť? Ztráty se těžko dají popsat. Toto je zásadní problém naší doby a civilizované části světa. Vše zdigitalizovat, zkontrolovat a plánovat. Ovšem matematika tyto ztráty pojmenovala, označila je jako aliasing, určitý druh zkreslení, obranou před tímto jevem se stal „anti-aliasing“, většinou se s tímto termínem setkáte v oboru grafiky, já ho zde používám v širším smyslu. Nikde jsem se zatím nesetkal a ani nenašel nějaké zmínky o tom, že by na tento fenomén bylo nahlíženo z filozofického hlediska ve vztahu ke společnosti a rozvrhování světa, alespoň si toho nejsem vědom.

Objevení aliasingu považuji ale za něco zcela zásadního, co mění pohled na svět. V informatice, elektrotechnice a obecně vědách, které se zabývají komunikací, jsou tyto pojmy dosti známé, když zadáte do vyhledávače heslo aliasing, entropie, či teorie informace, najdete mnoho technických definicí podle konkrétního oboru.³⁴ Na entropii nahlížím jako na jednoho ze strážců tajemství světa, přírody, života a smrti. Je mnoho definic, co to entropie vlastně je. Pro naše pochopení si ji představíme jako antagonistu k informaci, ale ne v absolutním smyslu, protože entropie také obsahuje informaci o neuspořádanosti. Můžeme na ní nahlížet jako protiklad k informaci. Aliasing si bere na pomoc v „boji proti entropii“ aproximací, přiblížení se pravdě. Zde je slavná pravděpodobnost, na které a díky které matematické systémy přežívají. V matematice se míra neuspořádanosti popisuje právě jako entropie. V tom spočívá nepostihnutelnost přírody a všech fenoménů kolem nás, včetně nás samých. Z člověka se prostě nemůže stát pouhé číslo. Jsme svědkem digitalizace společenských prostor, předělávání analogových předmětů na „smart“ vymoženosti. Do jisté míry je to potřeba, ale vždy je

³⁴ INTERNETOVÝ PORTÁL ELEKTROTECHNIKA. Střední škola – Centrum odborné přípravy technické Kroměříž [online]. Kroměříž: INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ, 2009, 2009 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <https://coptkm.cz/portal/reposit.php?action=0&id=21117&instance=1>

dobré zároveň s tím mít na paměti, to o čem zde pojednáváme. Nebezpečí takové digitalizace a představě, že všechno jde zdigitalizovat, s tím poté souvisí zacházení s lidmi jako s věcmi, pouhými jsoucny. Ovšemže například domov nelze převést na digitální pojetí, aniž by to nedopadlo katastrofou. Jak jsem nastínil již dříve, maximálně si můžete zdigitalizovat domácnost, udělat vše „smart“. Ztráty, ke kterým dochází, pokud začneme s určitými jevy (mezi ně domov patří) zacházet digitálně jsou mnohem větší a horší co do kvality, před nimi nás opravdu antialiasing neochrání. Ani Shannonův teorém.³⁵

Je třeba na to neustále upozorňovat, zároveň kritika tohoto druhu bývá někdy bohužel označována jako zpátečnictví, nemodernost a jiné. Zde je třeba připomenout, že kritika tohoto druhu bývá velmi široce akceptována. Problémů analogovo-digitálního typu samozřejmě přibývá se stoupajícím počtem dalších a dalších zdigitalizovaných sfér a oblastní našeho života. Razantně to mění naše vnímání krajiny i nejbližšího okolí. Ztrácí se přirozený svět.

„Zde však nám nepostačí analýzy lidského pobývání na světě zaměřené k odkrytosti, jejímu udržování a rozšiřování. Sice otevřené pobývání na světě bude rovněž i nadále muset být naším východiskem. Ale musíme se v něm především zaměřit na onen původní, prvotní rozvrh přirozeného, neproblematického člověka, na jednoduchý život, jak je obsažen v samozřejmosti přijatého smyslu, obsaženého v tradičním životním způsobu, v jeho formách a podáních.“³⁶ Výzva moderních dějin bude nejspíš spočívat v tom, jak se vypořádat s relikty minulosti, a to v takové míře, jako nikdy předtím. Převod analogové přírody na virtuálně-digitální přírodu je forma násilí, jehož obětí je bytí samo. Mluví se o nevyhnutelnosti pokroku. Vše se dá ověřit, digitální podpisy, certifikáty, systémy a struktury.

Možná musíme najít „fenomenologický anti-aliasing“, který pomůže lépe porozumět entropii bytí. Ochránit tak tvář domova, krajiny a ve finále člověka.

2.7 Duše jako tvář člověka

Dostává se nám zvláštní příležitost pozorovat velkou proměnu situace ve světě. Jedno z diskutovaných témat je také téma mýtu zlatého věku. Čas od času na to narazím

³⁵ VZORKOVACÍ TEORÉM, KVANTOVÁNÍ, ANALÝZA REÁLNÝCH SIGNÁLU V ČASOVÉ OBLASTI. SAMI [online]. Praha: ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ, 2013 [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://sami.fel.cvut.cz/zs/ZSS04.txt>

³⁶ PATOČKA, Jan. Kacířské eseje o filosofii dějin. PATOČKA, Jan. Kacířské eseje o filosofii dějin. 3., opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2007, s. 17. Oikoúmené (OIKOYMENH), sv. 136. ISBN 9788072982752.

v internetových fórech. Jedná se o tvrzení, „že dřív bylo lépe“. Například někteří jsou schopni říct: „dřív nebyli bezdomovci“, „dřív bylo více peněz“. Nebudeme se tu pouštět do vyloženě politických témat. Tvář člověka zde neznamena obličej, ale to, jak můžeme jako lidé vypadat sami před sebou. Jde o to, že se vlastně tvář člověka mění. V posledních dvou dekádách jsme svědky, jak se razantně mění sociální interakce ve smyslu dynamiky mezilidských vztahů, proměny bezprostředních prostor (zejména ve městech). Vzpomeneme zde například Patočkův frontový zážitek, při kterém se onomu vojákovu v zákopu může zdát vše nesmyslné a absurdní. Vše co v životě kdy měl a zažil, ho dovedlo právě tam, kde teď je, na frontě a čeká na smrt.³⁷ V klasických podmínkách, které máme v běžném neválečném prostředí, se některé životní podmínky dají přirovnat k frontovému zážitku. Život bez domova. Na rozdíl od zážitku z fronty, ale život bez domova končí u té první fáze nesmyslnosti a absurdity, ústící k rezignaci. Nepřichází fáze, ve které jedinec nalezne smysl všeho dění kolem sebe. Proměnu tváře okolních událostí, kterým jsme si zvykli říkat realita. Z ontologického pohledu má žitá realita povahu analogickou. Přesto se v našem prostoru odehrávají redukce digitálního typu a velmi tím zplošťují zorné úhly, jakých se nám později dostává. Tvář člověka se mění s postupující digitalizací a nezdá se, že by něco mohlo zabránit tomuto postupu. Možná přece jen, občas se stane něco, s čím se nepočítá, nějaká neočekávaná situace, událost. Jak na mnoha místech říká Heidegger, že jsme doslova „vrženi do světa“. Neznáme ani začátek ani konec situace. Vstoupíme do ní a zase odejdeme bez ohledu na její trvání. Tato „vrženost“ do světa a ke světu, je bílá rukavička hozená před obličej všem deterministům a karteziánům. Nerad to říkám, ale je to vidět zejména, když se stane nějaká nehoda, hledá se viník, kdo za to může, že se například nějaký šroubek typu BN uvolnil před vypršením jeho spočítané životnosti, teď se to dohledává, kdo to naposledy kontroloval, který technik udělil certifikát, kdo nese odpovědnost. Odpovědnost za něco, za co ani nelze nést odpovědnost. Toto mění tvář člověka před sebou samým. Média nás o takové nehodě informují i s okolnostmi výše naznačenými. Ten koho hledají, ale neexistuje. Nakonec třeba padne konkrétní jméno, ale co po tom člověku vlastně chtějí? Chtějí po něm odpovědnost za něco, do čehož jsme všichni hezky heideggerovsky uvrženi. Ale není to jen tak. Problém tkví také ve smyslu chápání času, to je velmi důležitá část názoru, ačkoli zůstává mnohokrát odsunuta na okraji zájmu, v běžném životě. Jsou otázky, na které se zoufale snažíme nalézt odpovědi, pak jsou tu odpovědi, k nimž zcela jistě otázky v běžných podmínkách nehledáme, a konečně, jsou tu otázky, u kterých samotnou otázkou zůstává, zdali mají být vůbec zodpovězeny.

³⁷ Srovnej tamtéž s. 110

„Na všechny otázky nemusejí existovat odpovědi, stačí vydržet napětí dosud nezodpověditelné otázky, aby se mi otevřel horizont platností horizont dosud netušeného významu.“³⁸ Otevřený horizont se může stát samozřejmě sám o sobě odpovědí, kýženou odpovědí. „Zaklesnutost nicoty do plnosti jsoucnen je součástí života, nutnou součástí.“³⁹ Přirozeně se nicoty bojíme. Představa být bez domova, být bezdomovec je oním strachem z nicoty, z apeironu. Domov v sobě představuje něco, co může zaniknout a ztratit se. Samozřejmě si toho všimneme až tehdy, když to zanikne. To ani není tak naše chyba. Musíme se smířit s tím, že některé jevy, pokud trvají, jsou téměř nezachytitelné. Až když zaniknou, dozvíme se o nich a zahlédneme. Je to povaha celku, nikoli atribut. Ztraceným domovem, můžeme ale naopak více nahlédnout naši tvář. To není náhoda, že tvář je podobná jako tvar. Tvaruje se. Náš náhled sebe samých se tvaruje. Ztracení své tváře, to by mohla být velká smrt. Schopnost vydržet v napětí otázek je přesně to, co pomáhá probouzet v lidech takové vlastnosti, které byste jinak systémově horko těžko implementovali. Například otázka svědomí. Dále otázka etiky a já se ptám, je možné systémově implementovat do vzdělání a výchovy výdrž v napětí životních otázek? Odpovím si sám další otázkou, jestli by to znamenalo, že život sám tedy nepřináší dost takových „napěťových impulsů“?

Podle toho totiž tvář lidstva mění svůj tvar. Nahlížíme sebe samé jinak. Zároveň si někdy myslíme, že lidé žijící v minulosti před námi, viděli svět stejně. Moudra z dob minulých vidíme dnešními očima. Cenné kontexty jsou tím ohroženy. Frontový prožitek podle Patočky jako extrémní zkušenost o výdrži a zakoušení napětí bytostné otázky, života a smrti. Dále jeho slabší verze, a sice zážitek lidí bez domova, totiž být bez domova. Být vystaven anonymní a venkovní nicotě a mnoho dalších prožitků způsobujících velké bytostné tázání. Jsou to prožitky natolik hluboké a co do kvality velmi kruté, že z nich člověk nemůže vyváznout stejný, jaký byl před nimi. Jejich dopad může být ničující a devastující tvář člověka nebo po otevření se přesažných horizontů, bude člověk schopen žít jinak, z vlastního pramene jak řekne Patočka. Absurditou k nalezení smyslu života, setrváním v nepříjemné situaci. Vydržet to rvaní na kusy, překonat nahodilost a krutost světa, nenechat se strhnout hned k útěku a pokusit se čelit vzniklé situaci. Dovolím si zde malý surrealistický vtip, propít se opilostí až do střízliva.

³⁸ HOGENOVÁ, Anna. ARETÉ: základ olympijské filozofie. Praha: Karolinum, 2001. s. 85 ISBN 80-246-0046-3.

³⁹ Tamtéž s. 85

2.8 Distance jako východisko pro současný domov

Je trochu matoucí, že pochopení tohoto pole vždy záleží na metodologii daného filosofa a myslitele. Například Husserlova fenomenologie je podstatně jiná, než Merleau-Pontyho. Heidegger se od Husserla do jisté míry odvrátil. Zdá se, že někteří lidé chtějí z fenomenologie udělat vědu, zatímco někteří tvrdí, že jde spíše o vědecký postoj. Ovšem, když se do problematiky fenomenologického přístupu ponoříme hlouběji, vyvstane několik dalších otázek. Je zde nějaká společná shoda mezi fenomenology co to vlastně fenomenologie je a jaký zastává postoj k jevům, které zkoumá, v našem případě k domovu? Vlastně je dobře, že neexistuje jediná unikátní metodologie. Takže když Vám někdo řekne, že má rád fenomenologii, co tím vlastně myslí? Studium zkušenosti s fenomény, tak jak se náhle ocitají v našem vědomí, v našem „toku cogitaciones?“ Je možno v souvislosti s fenomény hovořit také o transcendentální dedukci Kantovy Kritiky? Proč je oprávněný důvod se domnívat, že můžeme jevy zkoumat bez ohledu na epistemologické limity, kterých se Kant dovolává?

Kant ve své Kritice čistého rozumu zmiňuje dva zásadní úkoly této kritiky. Za prvé Kant požaduje vysvětlení apriorních názorů, bez kterých nemůžeme poznat vůbec nic. Za druhé požaduje vysvětlení, do jaké míry rozum ovlivňuje vůli, pomocí čeho se tak děje.⁴⁰ Nutná vysvětlení, která Kant požaduje, zkrátka ve fenoménech nejsou obsažena. Jeho pohnutky jsou samozřejmě dobré pro pochopení lidského vnímání světa a sebe. Schopnosti určit, které děje jsou vnitřní a vnější. V tomhle případě ještě Kant překonaný není a neřekl své poslední slovo. Z toho co ale o fenomenologii víme dnes, nutně nevyplývá, že by maxima svobodné vůle byla řízena rozumem, jako nějakým přírodním zákonem, rozum se jeví spíše jako nástavba. Proto v souvislosti k domovu, je také zapotřebí říct, že fenomén domova v sobě nemá danou universalitu, tak jak by ji rádi viděli empirici. Má universální pojící jednotu a tou je „ohňový střed“, ovšem nic co by takto odpovídalo subjekt-objektové figuře. Zde chci ukázat, že je toto potřeba zkrátka oddělit. Na jedné straně Kant, oponující prvním úkolem Kritiky a na druhé straně paradoxně opět Kant, který, ačkoli asi nechtěl, používá byť trochu maskovaně, právě ty apriorní principy, které kritizuje. Skoro bychom mohli říci, že to dává za vinu fenomenologům, kteří teprve přijdou po něm. I tak je ale způsob jeho myšlení velmi zajímavý a pro pochopení fenoménu domova obohacující. My sami nejsme těmi fenomény, o kterých se ve fenomenologii jedná. Domov ano. Máme v sobě domov obsažený, jako možnost. Někdy nerozvinutou, někdy ztracenou. Vždy

⁴⁰ Srovnej KANT, Immanuel. Kritika praktického rozumu. Praha: Svoboda, 1996. Filozofické dědictví. s.76-77 ISBN 80-205-0507-5.

přítomnou. Jenomže dokud nezakusíme domov zvnějšku a to během ranného dětství, vše nasvědčuje tomu, že již v sobě nebudeme domov moci nikdy probudit. Protože nám zkrátka „ujede vlak“. „Je nutné si uvědomit, že když propásneme dobu k variování, nikdy ji už nemůžeme nahradit. Chybí-li pohádky v dětství, je vždy již pozdě. Proto je technicky pojaté vzdělávání tak nebezpečné.“⁴¹

Kdy fenomenolog provádí transcendentální epoché? Vždy, když by hrozilo, že si je až příliš jist svou metodou. Proto není ve fenomenologii jediná unifikující metoda. Provést epoché nepovažuji za metodu z mnoha důvodů. Epoché může otřást více či méně již zaběhnutými metodami zkoumání a náhledu věcí. Je to spíše status mysli, ačkoli dynamický a podobný například meditaci, která za metodu považována je. Zadruhé jsem si vědom toho, že i tak je epoché zpředměťována a podrobována zkoumání jako samostatný fenomén, ale to u ní prostě nejde. To slavné „uzávorkování světa“ proběhne vždy jinak. Ochránit ideově domov jako fenomén, jako „ohňový střed se čtveřinou“ bude i nadále úkolem nejen fenomenologů, ale všech lidí. Těm, kterým není lhostejné, že jsou nám podsouvána pouze jsoucna. Že se sami stáváme jsoucny, která se jen počítají. Že se postupně stáváme „cílovou skupinou“. Jsme zákazníci a musíme si kupovat život. Musíme podávat výkony, abychom potvrdili svou existenci, která nadevše musí dále býti co nejeфекtivnější a nejužitečnější. Pokrok, že je nutný, že jsme vlastně nuceni k tomu, mít se dobře a když se nám to nelíbí nebo chceme jít vlastní cestou, jde to jen do té míry, do jaké uznáváme pravidla daná systémem a jeho vymahatelným dodržováním. Žít z vlastního pramene, jak řekne Patočka, bude nadále cesta, jak se vymanit z všudypřítomného a naléhavého nátlaku, jakým jsme si „bytí“ pro sebe uzpůsobili a do jakých koutů jsme ho zahnali. Epistemologické limitace anebo bez nich, v podstatě na tom nezáleží. Distance je také to, co bude do budoucna více ohroženo. Na druhou stranu v distanci vidím jedinou možnost, jak se k domovu uvnitř sebe zpětně dopracovat. Bytí a domov je tak spjato vazbou, kterou není snadné odhalit. Pochopitelně v pozdějším věku člověka to jde o něco hůře a je to práce. Jako malé děti se o vazby domova tolik nezajímáme, máme je přímo dané svým způsobem. Prožívání některých momentů, je ale kriticky klíčové k ustanovení domova o roky později. “Proto matky by měly nechat prožít své děti procesy, ve kterých se tato privace ukáže, vystoupí a dítě prostoupí. Jinak si domova vážit nebude.“⁴² Řeč je o privaci domova, o chybění domova. O těch, kterým

⁴¹ HOGENOVÁ, Anna. ČAS jako PROBLÉM. Praha: L. Marek, Chomutov pro Univerzitu Karlovu v Praze Husitskou teologickou fakultu, 2011. s. 67 ISBN 978-80-87127-43-8.

⁴² HOGENOVÁ, Anna. Fenomén domova. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. s. 264 ISBN 978-80-7290-7052.

domov chybí a dříve ho měli. V budoucnu ho dokáží také založit. Netechnickým způsobem, ale způsobem, který člověka probouzí a otevírá zevnitř, jde o vnitřní prostředí. Onen ráj srdce. Privaci domova zakusíme v distanci, kdy jsme od domova daleko. Domov je místo setkání dítěte se svými rodiči. Patočka hovoří o životním pohybu. O jeho referentech, v prvotní fázi jsou tím referentem rodiče, domov je místo kde je tento pevný referent v podobě rodičů. To je pro domov významná role. V pozdějším věku, jak stárneme je vše jinak, upínáme se k dalšímu referentu, přesto domov zůstal pevně v nás. Některými referenty jen tak otřást nejde, a pokud tak skrze drastické zásahy do života. Domov je pro člověka místo podpory a opory. „Jde o Archimédův pevný bod, právě jím je náš domov.“⁴³

Všimněme si, jak moc důležitá tedy distance je. O distanci se mluví hodně, říká se, že člověk by měl mít tzv. distanc k tomu a tomu, ovšem co se tím myslí doopravdy? Většinou to znamená, že se má v člověku odtrhnout lidská stránka od té profesionální a člověk nemá dát najevo to a to. Osobně si myslím, že do značné míry je to výuka přetvářce a uplatňuje se i na místech, kde by za běžných okolností nebyla nutná. Oddělit profesionální a lidskou stránku ve skutečnosti nejde, pořád je tam celý člověk. Hrou to nazývám proto, že člověk může být okolnostmi přinucen podstoupit daný druh chování. To je ale jiná distance. Ta nás nikam nepřivede, nezískáme díky ní pochopení například pro cenu domova. Naopak je to spíše způsob, jak ještě více zabřednout do jsoucen. „Pokud se člověk změní na osobu, pak se i jeho domov promění jen na typ obydlí. Původní polis jako velmi bytostné společenství se promění na egoitu národa a z toho vyplývající nacionalismus, který vystoupí na povrch dříve či později.“⁴⁴ Otázkou je, jestli zůstane i domov byt' pod tlakem výkonových sil, požadujících efektivitu jako platnou vstupenku do světa nadále přesto možným útočištěm, kam se může člověk utíkat před nepřízní okolí. Místo naprosté svobody k bytí. Svobody, která nesvazuje. Naopak naplňuje.

⁴³ Tamtéž s. 265

⁴⁴ Tamtéž s.266

Závěr

Naši svobodu bereme jako samozřejmost a to bez ohledu na to, co kdo si pod tímto pojmem představuje. V práci jsem shrnul, jaké představy o svobodě mám já sám, jak korespondují s představami jiných. Pevně doufám, že práce stanovený cíl splnila, a sice, ukázat čtenáři závažnost s jakou samozřejmostí přijímáme podsouvané informace o světě. Že se postupně stáváme kolečky v soukolí, které jsme sami vytvořili, a dále ho pomáháme expandovat. Do jaké míry si neuvědomujeme, co pro nás vlastně svět znamená. Domov je totiž ústřední bod našich dnů už od samého počátku, vstupu do světa. Domov je tedy na počátku. Mojí snahou bylo čtenáři ukázat rozdíl mezi karteziánským přístupem k domovu a tím fenomenologickým, který zohledňuje především hluboký vhled do problematiky. Tedy ne se pouze ztrácet v číslech, ale vnímat jednotlivé problémy jako odpovědi, které nás vybízejí k tázání. Přál jsem si, aby se čtenář zamyslel a sám zkusil zjistit, jaké výsledky nebo k jakým závěrům je schopný sám dojít, pokud alespoň dočasně opustí některé zažitě způsoby interpretace světa. Chtěl jsem zároveň dokázat na základě předložených textů, proč si myslím, že je domov se světem v mysli dítěte ztotožněn, domov jako ta část světa, která nás přivítá. A kam se vracíme.

V neposlední řadě jsem se snažil zohlednit problematiku domova v otázce cizího. Protože mezi cizím a domácím je právě ono napětí jinakosti. Jinakost vzniká překonáním distance. Distance je také klíč k jejímu pochopení, není divu. Tedy i domov nám může chybět ve chvíli, kdy je buď daleko anebo už je ztracený, ale přesto jsme ho kdysi měli. Rád bych, aby si z této práce čtenář odnesl nějaké poznatky. Že ne na každou otázku musí nutně existovat odpověď. Některé otázky jsou tady proto, aby vyvolaly určitou činnost nebo myšlení, během kterého člověk objeví cenné poznatky, byť nejsou odpovědí na otázku. Smysl některých otázek tak zůstal skryt v tom, že právě jsou. Když zmiňuji cíle práce, nechápejme je jako ukončené. Naopak si myslím, že ukončené zdaleka nejsou, kdyby byly, celá práce je zbytečná. Odkrývání skrytého někdy nepřinese prvotní zamýšlený cíl, přesto během cesty hledání můžeme nalézt to co je důležité. Do budoucna bych se zároveň rád věnoval hlubšímu problému, který vidím jako filosofický, problém analogií versus jejich digitálních protějšků, problém redukce, tak jak jsem zmínil v této práci. Zároveň by do budoucna šlo tuto práci a některé kapitoly ještě rozšířit. Chci čtenáři poděkovat, že se mnou prošel tuto cestu a ocitl se až tady, skoro na konci. Ale přeci jen, toto žádný konec není. Je to teprve začátek. Přeji krásný den. Josef.

Seznam použité literatury

HOGENOVÁ, Anna. Kvalita života a tělesnost. HOGENOVÁ, Anna. Kvalita života a tělesnost. 2002. V Praze: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2002, s. 101. ISBN 8024604574.

HOGENOVÁ, Anna. ARETÉ: základ olympijské filozofie. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0046-3.

HOGENOVÁ, Anna. ČAS jako PROBLÉM. Praha: L. Marek, Chomutov pro Univerzitu Karlovu v Praze Husitskou teologickou fakultu, 2011. ISBN 978-80-87127-43-8.

HOGENOVÁ, Anna. Fenomén domova. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-7052.

KANT, Immanuel. Kritika praktického rozumu. Praha: Svoboda, 1996. Filozofické dědictví. ISBN 80-205-0507-5.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-731-5004-2.

Martin Heidegger. Básnický bydlí člověk. HEIDEGGER, Martin. Básnický bydlí člověk. Praha: ISE, 1993, Oikúmené. ISBN 8085241404.

MURPHY, Robert Francis. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-858-5053-2.

PATOČKA, Jan. Kacířské eseje o filosofii dějin. PATOČKA, Jan. Kacířské eseje o filosofii dějin. 3., opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2007, s. 101. Oikoúmené (OIKOYMENH), sv. 136. ISBN 9788072982752.

POKORNÝ, Martin a Uvo HOLSCHER. Hérakleitos z Efesu: Zkušenost a řeč. Hérakleitos z Efesu: Zkušenost a řeč. Vyd.1. Praha: OIKOMENH, 2008, s. 64. ISBN 978-80-7298-271-4.

Další elektronické zdroje

INTERNETOVÝ PORTÁL ELEKTROTECHNIKA. Střední škola – Centrum odborné přípravy technické Kroměříž [online]. Kroměříž: INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ, 2009, 2009 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <https://coptkm.cz/portal/reposit.php?action=0&id=21117&instance=1>

PAIDEIA: PHILOSOPHICAL E-JOURNAL OF CHARLES UNIVERSITY: Domov jako problém [online]. 2008, 2008(3–4/V) [cit. 2016-06-12]. ISSN 1214-8725. Dostupné z: <http://paideia.pedf.cuni.cz/download/hogenovadomov.pdf>

Sčítání bezdomovců. Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2017-09-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/vysledky_scitani_bezdomovcu

VZORKOVACÍ TEORÉM, KVANTOVÁNÍ, ANALÝZA REÁLNÝCH SIGNÁLU V ČASOVÉ OBLASTI. SAMI [online]. Praha: ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ, 2013 [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://sami.fel.cvut.cz/zzs/ZZS04.txt>